

พุทธวจน ๑ ชมราวาสชั้นเลิศ

ภิกษุ ท. !

ความรู้สึกละเอียดเกิดขึ้นแก่เราว่า ผลวิบากแห่งกรรม ๓ อย่างนี้แล
ที่ทำให้เรามีอุทธีมาก... มีอานุภาพมาก... คือ

- (๑) ทาน การให้
- (๒) ทมะ การบีบบังคับใจ ,
- (๓) สัตถุญมะ การตำรวมระวัง , ดังนี้

อิติวุ. พุ. ๒๕/๒๔๐/๒๐๐.

พุทธวจน
๑

ฉบับ ๗

ชมราวาสชั้นเลิศ

พุทธวจน

ฉบับ ๓) ฌราวาสชั้นเลิศ

สื่อธรรมะนี้ จัดทำเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาผู้สาธารณสุข
เป็นธรรมทาน

ลิขสิทธิ์ในต้นฉบับนี้ได้รับการสงวนไว้
ไม่สงวนสิทธิ์ในการจัดทำจากต้นฉบับเพื่อเผยแพร่ในทุกกรณี
ในการจัดทำหรือเผยแพร่ โปรดใช้ความละเอียดรอบคอบ
เพื่อรักษาความถูกต้องของข้อมูล
ขอคำปรึกษาด้านข้อมูลในการจัดทำเพื่อความสะดวกและประหยัด
ติดต่อได้ที่ คุณศรชา โทร.๐๘๑-๕๑๓-๑๖๑๑
หรือ คุณอารีวรรณ โทร.๐๘๑-๖๖๗-๕๔๕๕

พิมพ์ครั้งที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๕๓ จำนวน ๑๐,๐๐๐ เล่ม

ศิลปกรรม วิชชุ เสริมสวัสดิ์ศรี
ที่ปรึกษาศิลปกรรม จ่านงค์ ศรีนวล, ธนา วาสิกศิริ

จัดทำโดย มูลนิธิพุทธโฆษณ์
(เว็บไซต์ www.buddhakos.org)

ดำเนินการพิมพ์โดย บริษัท คิว พรินท์ แมเนจเม้นท์ จำกัด
โทรศัพท์ ๐-๒๘๐๐-๒๒๕๒ โทรสาร ๐-๒๘๐๐-๓๖๔๕

สารบัญ

	หน้า
บทนำ	๑
วิธีตรวจสอบว่าเป็นคำของพระผู้มีพระภาคเจ้าหรือไม่	๒
คำอนุโมทนา	๓
ฉราวาสคับแคบ เป็นทางมาแห่งรัฐี	๕
การดำรงชีพชอบโดยทิศ ๖ ของฉราวาส	๗
การตอบแทนคุณมารดาบิดาอย่างสูงสุด	๑๗
ภัยที่แม่ลูกก็ช่วยกันไม่ได้	๑๘
สิ่งที่ทุกคนปรารถนาจะได้	๒๓
ความอยากเป็นเหตุแห่งความทุกข์	๒๘
ทุกข์ที่เกิดจากหนี้	๓๑
หลักดำรงชีพเพื่อประโยชน์สูงสุดในวันนี้	๓๗
เหตุเจริญและเหตุเสื่อม แห่งทรัพย์ ๔ ประการ	๔๕
หลักดำรงชีพเพื่อประโยชน์สูงสุดในเวลาถัดต่อมา	๕๐
ฉราวาสชั้นเลิศ	๕๔
นรกที่ร้ายกาจของมนุษย์	๕๖

	หน้า
วาจาของสัตว์บุรุษ	๖๑
วาจาของอสัตว์บุรุษ	๖๔
วิธีปฏิบัติทางจิต เมื่อถูกติเตียนหรือทำร้ายร่างกาย	๖๗
การวางจิตเมื่อถูกกล่าวหา	๗๐
วาจาของสะเก็กใหม่	๗๔
วาจาที่ไม่มีโทษ	๗๗
คُبُّพเพสันนิวาส	๗๙
ภรรยา ๗ จำพวก	๘๑
มนุษย์ผี	๘๖
เข้าใจเรื่องกรรม เรื่องควรทราบเกี่ยวกับกรรมทั้ง ๖ แจ่มุม	๙๑
กรรมเปรียบด้วยก้อนเกลือ	๙๕
กรรมที่เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม	๙๙
วิธีดับกรรม	๑๐๓
วิบากกรรมอย่างเบาของหมู่นัตว์	๑๐๔
ฉลาดในเรื่องกรรม	๑๐๗
วินิจฉัยกรรม	๑๐๙

การบวชที่ไร้ประโยชน์	๑๑๔
สังฆทานดีกว่า !	๑๑๗
ห้ามผู้อื่นให้ทาน ชื่อว่าไม่ใช่มิตร	๑๒๑
ผลแห่งทาน	๑๒๔
ทาน ที่จัดว่าเป็น มหาทาน	๑๓๐
ผู้ให้โภชนะ	๑๓๓
กัลยาณมิตร คือ อริยมรรค	๑๓๔
สังสารวัฏ ไม่ปรากฏที่สุดแก่สัตว์ผู้มีวิชา	๑๓๗
น้ำตาที่เราได้ร้องไห้มาแล้วทั้งหมด	๑๓๙
สุข ทุกข์ ที่เราได้ประสบมาแล้วทุก ๆ รูปแบบ	๑๔๑
ที่รักที่เจริญใจในโลก	๑๔๓
ทางแห่งความสิ้นทุกข์	๑๔๕
กายเป็นเพียงเครื่องระลึกให้จิตตั้งมั่น	๑๔๙

บทนำ

หนังสือ “พุทธวจน ฉบับ ฅราราวาสชั้นเลิศ” ได้จัดทำขึ้น ด้วยปรารถนาเหตุที่ว่า หลายคนยังเห็นคำสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า เป็นสิ่งที่ยาก หรือเป็นสิ่งที่ไกลตัวเกินไป ทำให้มีน้อยคนนักที่จะหันมาใส่ใจศึกษาคำสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้าอย่างจริงจัง ทั้งๆที่พระองค์ได้ตรัสไว้แล้วว่า คำสอนที่พระองค์ตรัสสอนทั้งหมดนั้น บริสุทธิ์ บริบูรณ์แล้วสิ้นเชิง อีกทั้งคำสอนนั้น ยังเป็นสิ่งที่เรียกว่า “อกาลิก” คือใช้ได้ไปตลอด ไม่มีคำว่าเก่าหรือล้าสมัย และใช้ได้กับบุคคลทุกคน อันจะเห็นได้จากในสมัยพุทธกาลที่พุทธบริษัท ๔ ทั้งหลายนั้น มีคนจากหลายชาติและวรรณะ นอกจากนี้พระองค์ยังได้ตรัสอีกว่า บุคคลที่ท่านตรัสสอนนั้นมีตั้งแต่ พรหม เทวดา ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ไปจนถึง ปุถุชนคนธรรมดาทั่วไป และทุกคนนั้น เมื่อนำคำสอนของพระองค์ไปปฏิบัติแล้ว ก็สามารถแก้ทุกข์หรือดับทุกข์ให้กับตนเองได้ทั้งสิ้น

กองตำราวัดนาป่าพง

มิถุนายน ๒๕๕๓

วิธีตรวจสอบว่า

เป็นคำของพระผู้มีพระภาคเจ้าหรือไม่

ภิกษุ ท.! ถ้าภิกษุในธรรมวินัยนี้ จะพึงกล่าวอย่างนี้ว่า
ข้าพเจ้าฟังมาแล้ว ได้รับมาแล้วเฉพาะพระพักตร์ พระผู้มีพระภาค
ว่า นี่เป็นธรรม นี่เป็นวินัยนี้ เป็นคำสอนของพระศาสดา, ดังนี้,
พวกเธออย่าเพิ่งรับรอง, อย่าเพิ่งคัดค้าน.

เชือกกำหนดเนื้อความนั้นให้ดี แล้วนำไปสอบสวนในสูตร
นำไปเทียบเคียงในวินัย,

ถ้าลงกันไม่ได้ เทียบเคียงกันไม่ได้

พึงแน่ใจว่านั่นไม่ใช่คำของพระผู้มีพระภาคแน่นอน

ภิกษุรูปนั้นจำมาผิด, พวกเธอพึงทิ้งคำเหล่านั้นเสีย;

ถ้าลงกันได้ เทียบเคียงกันได้

พึงแน่ใจว่า นั่นเป็นคำของพระผู้มีพระภาคเจ้าแน่แล้ว

ภิกษุรูปนั้นจำมาอย่างดีแล้ว, พวกเธอพึงรับเอาไว้...

คำอนุโมทนา

ขออนุโมทนา กับคณะผู้จัดทำ หนังสือพุทธวจน ฉบับ “ชมราวาสชั้นเลิศ” ในเจตนาอันเป็นกุศล ที่มีความตั้งใจ เผยแผ่คำสอนขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้าที่ออกจากพระโอษฐ์ ของพระองค์เอง ทั้งหมดที่ท่านตรัสรู้ในหลายแง่มุมที่เกี่ยวกับการใช้ชีวิต วิธีแก้ทุกข์ ฯลฯ ตามหลักพุทธวจนง่าย ๆ เพื่อให้ผู้สนใจได้ศึกษาและนำมาปฏิบัติเพื่อให้ถึงความพ้นทุกข์ ด้วยเหตุอันดีนี้ ของจงเป็นพลวปัจจัย ให้ผู้มีส่วนร่วมในการทำหนังสือเล่มนี้และผู้ที่ได้อ่าน ได้ศึกษา ฟังเกิดปัญญา ได้ดวงตาเห็นธรรม พ้นทุกข์ในชาตินี้เทอญ

ขออนุโมทนา

พระศรีกฤทธิ์ โสตุถิโส

การมีธรรม
ของตถาคตอยู่ในโลก
คือความสุขของโลก

ภราวาสกับแคบ เป็นทางมาแห่งฐิติ

ภิกษุ ท. ! ตถาคตเกิดขึ้นในโลกนี้ เป็นพระอรหันต์ ผู้ตรัสรู้ชอบด้วยตนเอง สมบูรณ์ด้วยวิชาและจรณะ ดำเนินไปดี รู้แจ้งโลก เป็นสารถิฝีกคนที่ควรฝีกไม่มีใครยิ่งกว่า เป็นครูของเทวดาและมนุษย์ เป็นผู้เบิกบานแล้วจำแนกธรรมออกสั่งสอนสัตว์.

ภิกษุ ท. ! ตถาคตนั้น ได้ทำให้แจ้งซึ่งโลกนี้ กับทั้งเทวดา มาร พรหม ซึ่งหมู่สัตว์ กับทั้งสมณพราหมณ์ พร้อมทั้งเทวดาและมนุษย์ ด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้ว ประกาศให้ผู้อื่นรู้แจ้งตาม

ตถาคตนั้น แสดงธรรมไพเราะ ในเบื้องต้น ในท่ามกลาง และในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถะ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง.

คหบดี หรือลูกคหบดี หรือคนที่เกิดในตระกูลอื่นใดในภายหลัง ย่อมฟังธรรมนั้น. ครั้นฟังแล้ว ย่อมเกิดศรัทธาในตถาคต. กุลบุตรนั้นผู้ประกอบอยู่ด้วยศรัทธา ย่อมพิจารณาเห็นว่า

“ธรรมาศ คับแคบ เป็นทางมาแห่งธุลี;

ส่วน บรรพชา เป็นโอกาสว่าง

มันไม่เป็นไปได้โดยง่ายที่เราผู้อยู่ครองเรือนเช่นนี้ จะประพฤติพรหมจรรย์นั้น ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์โดย ส่วนเดียว เหมือนสังข์ที่เขาขัดสะอาดดีแล้ว. ถ้ากระไร เราพึงปลงผมและหนวด ครองผ้าข้อมผาด ออกจากเรือนไป บวชเป็นผู้ไม่มีเรือนเถิด....” .

ม. ม. ๑๒/๔๗๕/๔๕๔.

การดำรงชีพชอบโดยทศ ๖ ของฃรราวาส

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! ในอริยวินัย มีการนอนน้อม
ทศทั้งหกอย่างไร พระเจ้าข้า ! พระองค์จงทรงแสดงธรรมที่เป็น
การนอนน้อมทศทั้งหกในอริยวินัยเถิด”

คหบดีบุตร ! เมื่อใด อริยสาวกละเอียดได้ซึ่ง
กรรมกิเลส ๔ ประการ ไม่กระทำกรรมอันเป็นบาปโดย
ฐานะทั้งสี่ และไม่เสพทางเสื่อม (อบายมุข) แห่งโภคะ ๖ ทาง,
เมื่อนั้น เขาชื่อว่า เป็นผู้ปราศจากกรรมอันเป็นบาป
รวม ๑๔ อย่าง เป็นผู้ปิดกั้นทศทั้งหกโดยเฉพาแล้ว;
ด้วยอาการอย่างนี้ ชื่อว่า เขาปฏิบัติแล้วเพื่อชนะโลกทั้งสอง,
ทั้งโลกนี้และโลกอื่น เป็นอันเขาปรารถนาคกระทำครบถ้วนแล้ว
(อรทฺโธ), เขาเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ภายหลังแต่การตาย
เพราะการทำลายแห่งกาย, ดังนี้.

กรรมกิเลส ๔ ประการ อันอริยสาวกนั้น ละเสีย
ได้แล้ว เป็นอย่างไรเล่า ?

คหบดีบุตร ! ปาณาติบาต เป็นกรรมกิเลส.
อทินนาทาน เป็นกรรมกิเลส. กามสุมิฉฉาจาร เป็น

กรรมกิเลส. **มุสาวาท** เป็นกรรมกิเลส. กรรมกิเลส ๔ ประการเหล่านี้ เป็นกรรมอันอริยสาวกนั้น ละขาดแล้ว.

อริยสาวก ไม่กระทำความอันเป็นบาปโดยฐานะ ทั้ง ๔ เป็นอย่างไรเล่า ?

ผู้ถึงซึ่งฉันทาคติ (ถ้าเอียงเพราะรัก) ชื่อว่ากระทำความอันเป็นบาป, **ผู้ถึงซึ่งโทสาคติ** (ถ้าเอียงเพราะเกลียด) ชื่อว่ากระทำความอันเป็นบาป, **ผู้ถึงซึ่งโมหาคติ** (ถ้าเอียงเพราะโง่เขลา) ชื่อว่ากระทำความอันเป็นบาป, **ผู้ถึงซึ่งภยาคติ** (ถ้าเอียงเพราะกลัว) ชื่อว่ากระทำอันเป็นบาป.

คหบดีบุตร ! เมื่อใดอริยสาวกไม่ถึงซึ่งฉันทาคติ ไม่ถึงซึ่งโทสาคติ ไม่ถึงซึ่งโมหาคติ ไม่ถึงซึ่งภยาคติ; เมื่อนั้น ชื่อว่า ไม่กระทำความอันเป็นบาปโดยฐานะทั้ง ๔ เหล่านี้, ดังนี้.

อริยสาวก ไม่เสพทางเลื่อมแห่งภคะ ๖ ทาง เป็นอย่างไรเล่า ?

คหบดีบุตร ! การตามประกอบในธรรมเป็นที่ตั้ง แห่งความประมาทเนื่องด้วยของเมา คือสุราและเมรัย

เป็นทางเสื่อมแห่ง โภคะ, การตามประกอบในการเที่ยว
ตามตรอกซอกในเวลาวิกาล เป็นทางเสื่อมแห่ง โภคะ,
การเที่ยวไปในที่หุมนุ่มแห่งความเมา (สมชชลาภจรณ) เป็น
ทางเสื่อมแห่ง โภคะ, การตามประกอบในธรรมเป็นที่ตั้ง
แห่งความประมาทคือการพนัน เป็นทางเสื่อมแห่ง โภคะ,
การตามประกอบในบาปมิตร เป็นทางเสื่อมแห่ง โภคะ,
การตามประกอบในความเกียจคร้าน เป็นทางเสื่อมแห่ง
โภคะ.

คหบดีบุตร ! อริยสาวกเป็นผู้ปกปิดทิศทั้งหก
โดยเฉพาะแล้ว เป็นอย่างไรเล่า ?

คหบดีบุตร ! ฟังทราบวา ทิศทั้งหกเหล่านี้ มีอยู่
คือฟังทราบวา มารดาบิดา เป็นปรัถิมทิศ (ทิศเบื้องหน้า),
ฟังทราบวา อาจารย์ เป็นทักษิณทิศ (ทิศเบื้องขวา),
ฟังทราบวา บุตรภรรยา เป็นปัจฉิมทิศ (ทิศเบื้องหลัง),
ฟังทราบวา มิตรสหาย เป็นอุตตรทิศ (ทิศเบื้องซ้าย),
ฟังทราบวา ทาสกรรมกร เป็นเหนือภูมิทิศ (ทิศเบื้องต่ำ),
ฟังทราบวา สมณพราหมณ์ เป็นอุปริมทิศ (ทิศเบื้องบน).

หน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อทิศเบื้องหน้า

คหบดีบุตร ! ทิศเบื้องหน้าคือมารดาบิดา
อन्नบุตรพึงปฏิบัติต่อโดยฐานะ ๕ ประการ ดังนี้ว่า

ท่านเลี้ยงเราแล้ว เราจักเลี้ยงท่าน ๑

เราจักทำกิจของท่าน ๑

เราจักดำรงวงศ์สกุล ๑

เราจักปฏิบัติตนเป็นทายาท ๑

เมื่อท่านทำกาลละถ่วงกลับไปแล้ว

เราจักกระทำทักษิณาอุทิศท่าน ๑

คหบดีบุตร ! ทิศเบื้องหน้าคือมารดาบิดา
อन्नบุตรพึงปฏิบัติต่อโดยฐานะ ๕ ประการเหล่านี้แล้ว
ย่อมอนุเคราะห์บุตรโดยฐานะ ๕ ประการ คือ

ห้ามเสียดจากบาป ๑

ให้ตั้งอยู่ในความดี ๑

ให้ศึกษาศิลปปะ ๑

ให้มีคู่ครองที่สมควร ๑

มอบมรดกให้ตามเวลา ๑

เมื่อเป็นดังนี้ ทิศเบื้องหน้านั้น เป็นอันว่ากุลบุตรนั้น
ปิดกั้นแล้ว เป็นทิศเกษม ไม่มีภัยเกิดขึ้น.

หน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อทิศเบื้องขวา

คหบดีบุตร ! ทิศเบื้องขวา คือ อาจารย์ อันศิษย์

พึงปฏิบัติต่อโดยฐานะ ๕ ประการ คือ

ด้วยการลุกขึ้นยืนรับ ๑

ด้วยการเข้าไปยืนคอยรับใช้ ๑

ด้วยการเชื่อฟังอย่างยิ่ง ๑

ด้วยการปรนนิบัติ ๑

ด้วยการศึกษาศิลปวิทยาโดยเคารพ ๑

คหบดีบุตร ! ทิศเบื้องขวา คือ อาจารย์ อันศิษย์

ปฏิบัติต่อโดยฐานะ ๕ ประการ เหล่านี้แล้ว ย่อมอนุเคราะห์

ศิษย์โดยฐานะ ๕ ประการ คือ

แนะนำดี ๑

ให้ศึกษาดี ๑

บอกศิลปวิทยาสินเชิง ๑

ทำให้เป็นที่รู้จักในมิตรสหาย ๑

ทำการคุ้มครองไว้ในทิศทั้งปวง ๑

เมื่อเป็นดังนี้ ทิศเบื้องขวานั้น เป็นอันว่ากุลบุตรนั้น
ปิดกันแล้ว เป็นทิศเกษม ไม่มีภัยเกิดขึ้น.

หน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อทิศเบื้องหลัง

คหบดีบุตร ! ทิศเบื้องหลัง คือ ภรรยา อันสามี

พึงปฏิบัติต่อโดยฐานะ ๕ ประการ คือ

ด้วยการยกย่อง ๑

ด้วยการไม่ดูหมิ่น ๑

ด้วยการไม่ประพุดนอใจ ๑

ด้วยการมอบความเป็นใหญ่ในหน้าที่ให้ ๑

ด้วยการให้เครื่องประดับ ๑

คหบดีบุตร ! ทิศเบื้องหลัง คือ ภรรยา อันสามี

ปฏิบัติต่อโดยฐานะ ๕ ประการ เหล่านี้แล้ว ย่อมอนุเคราะห์

สามีโดยฐานะ ๕ ประการ คือ

จัดแจงงานดี ๑

สงเคราะห์คนข้างเคียงดี ๑

ไม่ประพุดนอใจ ๑

ตามรักษาทรัพย์ที่มีอยู่ ๑

ขยันขันแข็งในการทำงานทั้งปวง ๑

เมื่อเป็นดังนี้ ทิศเบื้องหลังนั้น เป็นอันว่ากุลบุตรนั้น

ปิดกั้นแล้วเป็นทิศเกษม ไม่มีภัยเกิดขึ้น.

หน้าทึ่ทึ่พึ่งปฏิบัติต่อทศเบ็องซ่าย

คหบดีบุตร ! ทศเบ็องซ่าย ก็็ มิตรสหาย

อันกุลบุตรพึ่งปฏิบัติต่อโดยฐานะ ๕ ประการ ก็็

ด้วยการให้ปัน ๑

ด้วยการพุดจาไปเพราะ ๑

ด้วยการประพฤติประโยชนั้ ๑

ด้วยการวางตนเสมอกัน ๑

ด้วยการไม่กล่าวคำอันเป็นเครื่องให้แตกกัน ๑

คหบดีบุตร ! ทศเบ็องซ่าย ก็็ มิตรสหาย

อันกุลบุตรปฏิบัติต่อโดยฐานะ ๕ ประการ เหล่านึ้แล้ว

ย่อมอนุเคราะห์กุลบุตรโดยฐานะ ๕ ประการ ก็็

รักษามิตรผู้ประมาทแล้ว ๑

รักษาทรัพย์ของมิตรผู้ประมาทแล้ว ๑

เป็นที่พึ่งแก่มิตรเมื่อมีภัย ๑

ไม่ทอดทิ้งในยามมีอันตราย ๑

นับถือสมาชิกลงในวงศัของมิตร ๑

เมื่อเป็นดั่งนึ้ ทศเบ็องซ่ายนึ้น เป็นอันว่ากุลบุตรนึ้น

ปิดกันแล้ว เป็นทศเกษม ไม่มีภัยเกิดขึ้น.

หน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อทิศเบื้องต่ำ

คหบดีบุตร! ทิศเบื้องต่ำ คือ ทาสกรรมกร
อन्नนายพึงปฏิบัติต่อโดยฐานะ ๕ ประการ คือ

- ๑. ด้วยให้ทำการงานตามกำลัง
- ๑. ด้วยการให้อาหารและรางวัล
- ๑. ด้วยการรักษาพยาบาลยามเจ็บไข้
- ๑. ด้วยการแบ่งของมีรสประหลาดให้
- ๑. ด้วยการปล่อยให้อิสระตามสมัย

คหบดีบุตร! ทิศเบื้องต่ำ คือ ทาสกรรมกร
อन्नนายปฏิบัติต่อโดยฐานะ ๕ ประการเหล่านี้แล้ว
ย่อมอนุเคราะห์นายโดยฐานะ ๕ ประการ คือ

- ๑. เป็นผู้ลุกขึ้นทำงานก่อนนาย
- ๑. เลิกงานทีหลังนาย
- ๑. ถือเอาแต่ของที่นายให้
- ๑. กระทำการงานให้ดีที่สุด
- ๑. นำเกียรติคุณของนายไปรำลึก
- ๑. เมื่อเป็นดังนี้ ทิศเบื้องต่ำนั้น เป็นอันว่ากุลบุตรนั้น
ปิดกั้นแล้ว เป็นทิศเกษม ไม่มีภัยเกิดขึ้น

หน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อทิศเบื้องบน

คหบดีบุตร ! ทิศเบื้องบน คือ สมณพราหมณ์

อัญชลบุตรพึงปฏิบัติต่อโดยฐานะ ๕ ประการ คือ

ด้วยเมตตากายกรรม ๑

ด้วยเมตตาวาจกรรม ๑

ด้วยเมตตา मनกรรม ๑

ด้วยการไม่ปิดประตู (คือยินดีต้อนรับ) ๑

ด้วยการคอยถวายอามิสทาน ๑

คหบดีบุตร ! ทิศเบื้องบน คือ สมณพราหมณ์

ย่อมอนุเคราะห์กุลบุตรโดยฐานะ ๖ ประการ คือ

ห้ามเสียดจากบาป ๑

ให้ตั้งอยู่ในความดี ๑

อนุเคราะห์ด้วยใจอันงดงาม ๑

ให้ฟังในสิ่งที่ไม่เคยฟัง ๑

ทำสิ่งที่ได้ฟังแล้วให้แจ่มแจ้งถึงที่สุด ๑

บอกทางสวรรค์ให้ ๑

เมื่อเป็นดังนี้ ทิศเบื้องบนนั้น เป็นอันว่ากุลบุตร
นั้นปิดกั้นแล้ว เป็นทิศเกษม ไม่มีภัยเกิดขึ้น.

ความไม่มีโรค เป็นลาภอย่างยิ่ง
ความสันโดษ เป็นทรัพย์อย่างยิ่ง
ความคุ้นเคยกัน เป็นญาติอย่างยิ่ง
นิพพาน เป็นสุขอย่างยิ่ง

การตอบแทนคุณมารดาบิดาอย่างสูงสุด

ภิกษุ ท. ! เรากล่าวการกระทำตอบแทนไม่ได้ง่าย
แก่ท่านทั้งสอง. ท่านทั้งสอง คือใคร ?

คือ มารดา ๑ บิดา ๑

ภิกษุ ท. ! บุตรพึงประดับประคองมารดาด้วย
บ่าข้างหนึ่ง พึงประดับประคองบิดาด้วยบ่าข้างหนึ่ง เขามี
อายุ มีชีวิตอยู่ตลอดร้อยปี และเขาพึงปฏิบัติท่านทั้งสองนั้น
ด้วยการอบกลิ่น การนวด การให้อาบน้ำ และการตัด และ
ท่านทั้งสองนั้น พึงถ่ายอุจจาระปัสสาวะบนบ่าทั้งสองของเขา
นั้นแหละ. ภิกษุ ท. ! การกระทำอย่างนั้นยังไม่ชื่อว่า
อันบุตรทำแล้วหรือทำตอบแทนแล้วแก่มารดาบิดาเลย.

ภิกษุ ท. ! อนึ่ง บุตรพึงสถาปนามารดาบิดาใน
ราชสมบัติ อันเป็นอิสราธิบดีย์ ในแผ่นดินใหญ่อันมีรตนะ
๗ ประการมากหลายนี้ การกระทำกิจอย่างนั้น ยังไม่ชื่อว่า
อันบุตรทำแล้ว หรือทำตอบแทนแล้วแก่มารดาบิดาเลย
ข้อนั้นเพราะเหตุไร ?

เพราะมารดาบิดามีอุปการะมาก บำรุงเลี้ยง แสดง
โลกนี้แก่บุตรทั้งหลาย

ส่วนบุตรคนใดยังมารดาบิดาผู้ไม่มีศรัทธา ให้
สมาทานตั้งมั่นในสัทธาสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยศรัทธา)

ยังมารดาบิดาผู้ทุศีล ให้สมาทานตั้งมั่นใน
ศีลสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยศีล)

ยังมารดาบิดาผู้มีความตระหนี่ ให้สมาทานตั้งมั่น
ในจาคสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยการบริจาค)

ยังมารดาบิดาทรามปัญญา ให้สมาทานตั้งมั่นใน
ปัญญาสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยปัญญา)

ภิกษุ ท. ! ด้วยเหตุมีประมาณเท่านี้แล การกระทำ
อย่างนั้นย่อมชื่อว่าอันบุตรนั้นทำแล้ว และทำตอบแทนแล้ว
แก่มารดาบิดา.

ภัยที่แม่ลูกก็ช่วยกันไม่ได้

ภักษุ ท.! ปุณชนผู้ไม่มีการสตับ ย่อมกล่าวภักษุ ที่มารดาและบุตรช่วยกันไม่ได้ (อมาตาปุตตภักษุ) ว่ามโอยู่ ๓ อย่าง. ๓ อย่างคโ :-

มัสมายที่ไฟหมัใหญ่ตั้งจัน หมัหมุบ้าน หมันภม หมันคร. ในสมยนั้น มารดาไม่ได้บุตร (เป็นผู้ช่วยเหลืออะไรได้), บุตรก็ไม่ได้มารดา (เป็นผู้ช่วยเหลืออะไรได้).

ภักษุ ท.! ปุณชนผู้ไม่มีการสตับ ย่อมเรียกภักษุนี้ ว่าเป็นอมาตาปุตตภักษุ อย่างที่หนึ่ง.

ภักษุ ท.! ข้ออื่นยังมีอีก คโมมีสมยที่มหาเมฆ ตั้งจัน เกิดน้ำท่วมใหญ่ พัดพาไปทั้งหมุบ้าน ทั้งภม ทั้งนคร. ในสมยนั้น มารดาไม่ได้บุตร (เป็นผู้ช่วยเหลืออะไรได้), บุตรก็ไม่ได้มารดา (เป็นผู้ช่วยเหลืออะไรได้).

ภักษุ ท.! ปุณชนผู้ไม่มีการสตับ ย่อมเรียกภักษุนี้ ว่าเป็นอมาตาปุตตภักษุ อย่างที่สอง.

ภักษุ ท.! ข้ออื่นยังมีอีก คโมมีสมยที่มีภักษุ คโการกำเรบ (ภน) มาจากป่า ประชาชนจันยานมิลลโ

หนีกระจัดกระจายไป. เมื่อภัยอย่างนี้เกิดขึ้น สมัยนั้น มารดาไม่ได้บุตร (เป็นผู้ช่วยเหลืออะไรได้), บุตรก็ไม่ได้มารดา (เป็นผู้ช่วยเหลืออะไรได้).

ภิกษุ ท. ! ปุณฺชนผู้ไม่มีการสดับย่อมเรียกภัยนี้ว่าเป็นอมตาศุฏติกภัย อย่างที่สาม.

ภิกษุ ท. ! ปุณฺชนผู้ไม่มีการสดับ ย่อมกล่าวภัยที่มารดาและบุตรช่วยกันไม่ได้ ว่ามีอยู่ ๓ อย่าง เหล่านี้.

ภิกษุ ท. ! ปุณฺชนผู้ไม่มีการสดับ กล่าวสมตาศุฏติกภัย (ภัยที่มารดาและบุตรช่วยกันได้) แท้ ๆ ๓ อย่างนี้ ว่าเป็น อมตาศุฏติกภัย (ภัยที่มารดาและบุตรช่วยกันไม่ได้) ไปเสีย.

ภิกษุ ท. ! ภัย ๓ อย่าง ที่มารดา และบุตรช่วยกันได้นั้น เป็นอย่างไรเล่า ?

สามอย่าง คือ สมัยที่ไฟไหม้ใหญ่ เป็นอย่างหนึ่ง, สมัยที่น้ำท่วมใหญ่ เป็นอย่างที่สอง, สมัยที่หนีโจรขบด เป็นอย่างที่สาม; เหล่านี้บางครั้งมารดาและบุตรก็ช่วยกันและกันได้ แต่ปุณฺชนผู้ไม่มีการสดับมากล่าวว่าเป็นภัยที่มารดาและบุตรก็ช่วยกันไม่ได้ไปเสียทั้งหมด.

ภิกษุ ท. ! ภัยที่มารดาและบุตรช่วยกันไม่ได้
(โดยแท้จริง) ๓ อย่างเหล่านี้ มีอยู่สามอย่าง คือ

ภัยเกิดจากความแก่ (ชราภยั),

ภัยเกิดจากความเจ็บไข้ (พยาธิภยั),

ภัยเกิดจากความตาย (มรณภยั).

ภิกษุ ท. ! มารดาไม่ได้ตามปรารถนากับบุตรผู้แก่
อยู่อย่างนี้ว่า เราแก่เองเกิด บุตรของเราอย่าแก่เลย; หรือ
บุตรก็ไม่ได้ตามปรารถนาจะมารดาผู้แก่อยู่อย่างนี้ว่า
เราแก่เองเกิด มารดาอย่าแก่เลย ดังนี้.

มารดาก็ไม่ได้ตามปรารถนาว่า เราเจ็บไข้เองเกิด
มารดาของเราอย่าเจ็บไข้เลย; หรือบุตรก็ไม่ได้ตามปรารถนา
ว่า เราเจ็บไข้เองเกิด มารดาของเราอย่าเจ็บไข้เลย ดังนี้.

มารดาก็ไม่ได้ตามปรารถนาว่า เราตายเองเกิด
บุตรของเราอย่าตายเลย; หรือบุตรก็ไม่ได้ตามปรารถนา
ว่าเราตายเองเกิด มารดาของเราอย่าตายเลย ดังนี้.

ภิกษุ ท. ! เหล่านี้แลเป็น ภัยที่มารดาและบุตร
ช่วยกันไม่ได้ ๓ อย่าง.

ภิกษุ ท. ! หนทางมีอยู่ ปฏิปทามีอยู่ ย่อมเป็นไป
เพื่อเลิกละ ก้าวล่วงเสีย ซึ่งภัยทั้งที่เป็นสมตาคาปุตติกภัย
และอมตาคาปุตติกภัยอย่างละสาม ๆ เหล่านั้น.

ภิกษุ ท. ! หนทางหรือปฏิปทานั้นเป็นอย่างไรเล่า?
นั่นคือ อริยอัฏฐังคิกมรรค (อริยมรรคมีองค์ ๘)
นั่นเองได้แก่

สัมมาทิฏฐิ(เห็นชอบ) สัมมาสังกัปปะ(ดำริชอบ)
สัมมาวาจา(เจรจาชอบ) สัมมากัมมันตะ(การทำกรงานชอบ)
สัมมาอาชีวะ(เลี้ยงชีพชอบ) สัมมาวายามะ(เพียรชอบ)
สัมมาสติ(ระลึกชอบ) สัมมาสมาธิ(ตั้งจิตมั่นชอบ).

ภิกษุ ท. ! นี่แหละหนทาง นี่แหละปฏิปทา
เป็นไปเพื่อเลิกละ ก้าวล่วงเสีย ซึ่งภัยทั้งที่เป็นสมตาคาปุตติกภัย
และอมตาคาปุตติกภัยอย่างละสาม ๆ เหล่านั้น.

สิ่งที่ทุกคนปรารถนาจะได้

คบดี!   ธรรม ๔ ประการนี้   นำปรารถนา
น่ารักใคร่   นำพอใจ   หาได้ยากในโลก.

ธรรม ๔ ประการ เป็นอย่างไรเล่า?   คือ :-

ขอโทษจะเกิดขึ้นแก่เราโดยทางธรรม   นี้เป็นธรรม
ประการที่ ๑   อันนำปรารถนา   น่ารักใคร่   นำพอใจ   หาได้ยาก
ในโลก.

เราได้โทษะทั้งหลายโดยทางธรรมแล้ว   ขอยตอง
เฟื่องฟูแก่เราพร้อมด้วยญาติและมิตรสหาย   นี้เป็นธรรม
ประการที่ ๒   อันนำปรารถนา   น่ารักใคร่   นำพอใจ
หาได้ยากในโลก.

เราได้โทษะทั้งหลายโดยทางธรรมแล้ว   ได้ยศ
พร้อมด้วยญาติและมิตรสหายแล้ว   ขอเราจงเป็นอยู่นาน
จงรักษาอายุให้ยั่งยืน   นี้เป็นธรรม   ประการที่ ๓   อันนำ
ปรารถนา   น่ารักใคร่   นำพอใจ   หาได้ยากในโลก.

เราได้โทษะทั้งหลายโดยทางธรรมแล้ว   ได้ยศ
พร้อมด้วยญาติและมิตรสหายแล้ว   เป็นอยู่นานรักษา อายุ

ให้ยิ่งขึ้นแล้ว เมื่อตายแล้ว ขอเราจงเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์
นี้เป็นธรรม ประการที่ ๔ อันนำปรารภนา นำรักใคร่
นำพอใจ หาได้ยากในโลก.

คหบดี! ธรรม ๔ ประการนี้แล นำปรารภนา
นำรักใคร่ นำพอใจ หาได้ยากในโลก.

คหบดี! ธรรม ๔ ประการ ย่อมเป็นไปเพื่อให้ได้
ธรรม ๔ ประการนี้ อันนำปรารภนา นำรักใคร่ นำพอใจ
หาได้ยากในโลก ธรรม ๔ ประการเป็นอย่างไรเล่า? คือ :-

สัทธาสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยศรัทธา) ๑

ศีลสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยศีล) ๑

จาคสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยการบริจาค) ๑

ปัญญาสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยปัญญา) ๑ .

คหบดี! ก็ สัทธาสัมปทาเป็นอย่างไรเล่า?

อริยสาวกในธรรมวินัย ย่อมเป็นผู้มีศรัทธา เชื่อ
พระปัญญาตรัสรู้ของพระตถาคตว่า “เพราะเหตุอย่างนี้ฯ
พระผู้มีพระภาคเจ้านั้น เป็นผู้ไกลจากกิเลส เป็นผู้ตรัสรู้

ขอบได้โดยพระองค์เอง เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและ
จรณะ เป็นผู้ไปแล้วด้วยดี เป็นผู้รู้โลกอย่างแจ่มแจ้ง เป็น
ผู้สามารถฝึกบรุษที่สมควรฝึกได้อย่างไม่มีใครยิ่งกว่า
เป็นครูผู้สอนของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น
ผู้เบิกบานด้วยธรรม เป็นผู้มีความจำเริญจำแนกธรรม
สั่งสอนสัตว์”. กหบดี ! นี้เรียกว่า สัทธาสัมปทา.

ก็ศีลสัมปทา เป็นอย่างไรเล่า ?

อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้เว้นขาดจาก
ปาณาติบาต เป็นผู้เว้นขาดจากอทินนาทาน เป็นผู้เว้นขาด
จากกาเมศุมิฉฉาจาร เป็นผู้เว้นขาดจากมุสาวาท เป็นผู้
งดเว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้ง
แห่งความประมาท นี้เรียกว่า ศีลสัมปทา.

ก็จาคสัมปทา เป็นอย่างไรเล่า ?

อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ มีใจปราศจากมลทิน
คือ ความตระหนี่ มีการบริจาคอันปล่อยแล้ว มีฝ่ามือ
อันชุ่ม ยินดีในการสละ เป็นผู้ควรแก่การขอ ยินดีในการให้
และการแบ่งปัน นี้เรียกว่า จาคสัมปทา.

ก็ปัญญาสัมปทา เป็นอย่างไรเล่า ?

บุคคลมีใจอันความโลภไม่สม่ำเสมอ คือ อภิชณาครอบงำแล้ว ย่อมทำกิจที่ไม่ควรทำ ละเลยกิจที่ควรทำ เมื่อทำกิจที่ไม่ควรทำและละเลยกิจที่ควรทำเสีย ย่อมเสื่อมจากยศและความสุข บุคคลมีใจอันพยาบาท ถีนมิตฺตธะอุทฺธัจจุกุกุจจะ อันวิจิกิจณาครอบงำแล้ว ย่อมทำกิจที่ไม่ควรทำ ละเลยกิจที่ควรทำ เมื่อทำกิจที่ไม่ควรทำและละเลยกิจที่ควรทำเสีย ย่อมเสื่อมจากยศและความสุข.

คหบดี ! อริยสาวกนั้นแลรู้ว่า อภิชณาวิสมโลภะ (ความโลภอย่างแรงกล้า) เป็นอุปกิเลส (โทษเครื่องเศร้าหมอง) แห่งจิต ย่อมละอภิชณาวิสมโลภะอันเป็นอุปกิเลสแห่งจิตเสียได้ รู้ว่า พยาบาท (คิดร้าย) ถีนมิตฺตธะ (ความหดหู่ซึมเซา) อุทฺธัจจุกุกุจจะ (ความฟุ้งซ่านรำคาญ) วิจิกิจญา (ความลังเลสงสัย) เป็นอุปกิเลสแห่งจิต ย่อมละเสียซึ่งสิ่งที่เป็นอุปกิเลสแห่งจิตเหล่านั้น .

คหบดี ! เมื่อใดอริยสาวกรู้ว่าอภิชณาวิสมโลภะ เป็นอุปกิเลสแห่งจิตดังนี้แล้ว เมื่อนั้นย่อมละเสียได้ เมื่อใดอริยสาวกรู้ว่าพยาบาท ถีนมิตฺตธะ อุทฺธัจจุกุกุจจะ

วิจิตรจินา เป็นอุปกิเลสแห่งจิตดังนี้แล้ว เมื่อนั้น ย่อมละ
สิ่งเหล่านั้นเสียได้ อริยสาวกนี้เราเรียกว่า เป็นผู้มึปัญญามาก
มึปัญญาหนาแน่น เป็นผู้เห็นทาง เป็นผู้ถึงพร้อมด้วย
ปัญญา นี้เรียกว่า ปัญญาสัมปทา.

คหบดี ! ธรรม ๔ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อให้
ได้ธรรม ๔ ประการนี้แล อันนำปรารถนา น่ารักใคร่
น่าพอใจ หาได้ยากในโลก.

“กามทั้งหลายน
ให้เกิดความยินดีน้อย
มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก
โทษในเพราะกามนั้น มีเป็นอย่างยิ่ง”

ความอยากเป็นเหตุแห่งความทุกข์

ภิกษุ ท. ! เราจักแสดงธรรม (สิ่ง) ที่มีต้นเหตุ
เป็นมูล ๘ อย่าง.

๘ อย่าง อย่างไรเล่า ?

๘ อย่าง คือ :-

เพราะอาศัยต้นเหตุ จึงมี การแสวงหา (ปริยสนา);

เพราะอาศัยการแสวงหา จึงมี การได้ (ลาโภ);

เพราะอาศัยการได้ จึงมี ความปลงใจรัก(วินิจฺจโย);

เพราะอาศัยความปลงใจรัก จึงมี ความกำหนด
ด้วยความพอใจ (ฉนฺทราโค);

เพราะอาศัยความกำหนดด้วยความพอใจ จึงมี
ความสยบมัวเมา (อหฺโฆसानํ);

เพราะอาศัยความสยบมัวเมา จึงมี ความจับอก
จับใจ (ปริกฺคฺโห);

เพราะอาศัยความจับอกจับใจ จึงมี ความตระหนี่
(มจฺจริยํ);

เพราะอาศัยความตระหนี่ จึงมี การหวงกั้น
(อรกฺโข);

เพราะอาศัยการหวงกั้น จึงมี เรื่องราวอันเกิดจาก
การหวงกั้น (อรกฺขาธิกรณ) ; กล่าวคือ การใช้อาวุธไม่มีคม
การใช้อาวุธมีคม การทะเลาะ การแก่งแย่ง การวิวาท
การกล่าวคำหยาบว่า “มึง ! มึง !” การพูดคำส่อเสียด และ
การพูดเท็จทั้งหลาย :

ธรรมอันเป็นบาปอกุศลเป็นอนเก ย่อมเกิดขึ้น
พร้อม.

ภิกษุ ท. ! เหล่านี้แล ชื่อว่าธรรม (สิ่ง) ที่มีต้นหา
เป็นมูล ๕ อย่าง.

ทุกข์ที่เกิดจากหนี้

ภิกษุ ท.! ความยากจน เป็นทุกข์ของคน
ผู้บริโภคมานในโลก.

ภิกษุ ท.! คนจนซึ่งใจไร้ทรัพย์สินสมบัติ ย่อมกู้หนี้,
การกู้หนี้ นั้นเป็นทุกข์ของคนบริโภคมานในโลก.

ภิกษุ ท.! คนจนซึ่งใจไร้ทรัพย์สินสมบัติ กู้หนี้แล้ว
ต้องใช้ดอกเบี้ย, การต้องใช้ดอกเบี้ย นั้นเป็นทุกข์ของ
คนบริโภคมานในโลก.

ภิกษุ ท.! คนจนซึ่งใจไร้ทรัพย์สินสมบัติ กู้หนี้แล้ว
ต้องใช้ดอกเบี้ย ไม่อาจใช้ดอกเบี้ยตามเวลา เจ้าหนี้ก็ทวง,
การทวงหนี้ นั้นเป็นทุกข์ของคนบริโภคมานในโลก.

ภิกษุ ท.! คนจนซึ่งใจไร้ทรัพย์สินสมบัติ ถูก
ทวงหนี้อยู่ ไม่อาจจะใช้ให้ เจ้าหนี้ย่อมติดตาม, การติดตาม
นั้นเป็นทุกข์ของคนบริโภคมานในโลก.

ภิกษุ ท.! คนจนซึ่งใจไร้ทรัพย์สินสมบัติ ถูก
ติดตามอยู่ ไม่อาจจะใช้ให้ เจ้าหนี้ย่อมจับกุม, การถูกจับกุม
นั้นเป็นทุกข์ของคนบริโภคมานในโลก.

ภิกษุ ท. ! ความยากจน ก็ดี, การกู้หนี้ ก็ดี,
การต้องไ้ใช้ดอกเบีย้ ก็ดี, การถูกทวงหนี้ ก็ดี, การถูกติดตาม
ก็ดี, การถูกจับกุม ก็ดี,

ทั้งหมดนี้ เป็นทุกข์ของคนบริโภคกามในโลก.

ภิกษุ ท. ! ฉันทใดกัฉันทนั้น : ความไม่มีศรัทธา -
หิริ - โอตตปปะ - วิริยะ - ปัญญา, ในกุศลธรรม มีอยู่แก่ผู้ใด;
เรากล่าวบุคคลผู้นั้นว่า

เป็นคนจนเข้ญใจไร้ทรัพย์สมบัติ ในอริยวินัย.

ภิกษุ ท. ! คนจนชนิดนั้น เมื่อไม่มีศรัทธา -
หิริ - โอตตปปะ - วิริยะ - ปัญญา, ในกุศลธรรม เขาย่อม
ประพฤติ กายทุจริต วจิทุจริต มโนทุจริต,

เรากล่าว การประพฤติทุจริต ของเขาถือว่าเป็น
การกู้หนี้.

เพื่อจะปกปิดกายทุจริต วจิทุจริต มโนทุจริตของเขา
เขาคั้งความปรารณาลามก ปรารณาไม่ให้ใครรู้จักเขา
ดำริไม่ให้ใครรู้จักเขา พูดยาเพื่อไม่ให้ใครรู้จักเขา ขวนขวาย
ทุกอย่างเพื่อไม่ให้ใครรู้จักเขา,

เรากล่าวการปกปิดความทุจริตอย่างนี้ของเขานี้
ว่าเป็น ดอกเบี้ยวที่เขาต้องใช้.

เพื่อนพรหมจารีผู้มีศีลเป็นที่รัก พวกเขากล่าว
ปรารภ เขาอย่างนี้ว่า “ท่านผู้มีอายุนี้ทำอะไร ๆ (ทุจริต)
อย่างนี้ มีปกติประพฤติกะทำอะไร ๆ (ทุจริต) อย่างนี้”,

เรากล่าว การถูกกล่าวอย่างนี้ ว่าเป็นการถูกทวงหนี้.

เขาจะไปอยู่ป่าก็ตาม อยู่โคนไม้ก็ตาม อยู่เรือนว่าง
ก็ตาม อกุศลวิตก อันลามกประกอบอยู่ด้วยความร้อนใจ
ย่อม เกิดขึ้นกลุ้มรมุจิตใจเขา,

เรากล่าวอาการอย่างนี้ ว่าเป็น การถูกติดตาม
เพื่อทวงหนี้.

ภิกษุ ท. ! คนจนชนิดนี้ ครั้นประพฤติกาย –
วจี – มโนทุจริตแล้ว ภายหลังแต่การตาย เพราะการแตก
ทำลายแห่งกาย ย่อม ถูกจองจำอยู่ในนรก บ้าง ในกำเนิด
เดรัจฉาน บ้าง.

ภิกษุ ท. ! เราไม่มองเห็นการจองจำอื่นแม้
อย่างเดียวที่ทารุณอย่างนี้เจ็บปวดอย่างนี้ เป็นอันตราย
อย่างนี้ ต่อการบรรลุโยคักเขมธรรมอันไม่มีธรรมอื่น

ยิ่งกว่าเหมือนการถูกจองจำในนรก หรือในกำเนิด
เดรัจฉานอย่างนี้.

(คาถาผนวกท้ายพระสูตร)

ความยากจนและการกู้หนี้ ท่านกล่าวว่าเป็น
ความทุกข์ในโลก.

คนจนกู้หนี้มาเลี้ยงชีวิต ย่อมเดือดร้อน เพราะ
เจ้าหนี้ติดตามบ้ำง เพราะถูกจับกุมบ้ำง.

การถูกจับกุมนั้น เป็นความทุกข์ของคนบูชา
การได้กาม.

ถึงแม้ในอริยวินัยนี้ก็เหมือนกัน :

ผู้ใดไม่มีศรัทธา ไม่มีหิริ ไม่มีโอตตปปะ

สังสมแต่บาปกรรม กระทำกายทุจริต - วจีทุจริต

- มโนทุจริต

ปกปิดอยู่ด้วยการกระทำทางกาย ทางวาจา ทาง
จิต เพื่อไม่ให้ผู้ใคร่รู้จักเขา,

ผู้นั้น พอกพูนบาปกรรมอยู่เนื่องนิตย์ ในที่นั้นๆ.

คนชั่วทำบาปกรรม รู้สึกแต่กรรมชั่วของตน
เสมือนคนยากจน กู้หนี้ยืมสินมาบริโภคอยู่ ย่อมเดือดร้อน.

ความตรึงตรึงที่เกิดจากวิปัสสนา อันเป็นเครื่อง
ทรมานใจ ย่อมติดตามเขา ทั้งในบ้านและในป่า.

คนชั่วทำบาปกรรม รู้สึกแต่กรรมชั่วของตน
ไปสู่กำเนิดเดรัจฉานบางอย่างหรือว่าถูกจองจำอยู่ในนรก.
การถูกจองจำนั้นเป็นทุกข์ ชนิดที่ธีรชนไม่เคยประสบเลย.

“ผู้ใดเห็นโทษ โดยความเป็นโทษ
แล้วทำคืนตามธรรม ถึงความสำรวมต่อไป;
ข้อนี้เป็ความเจริญในอริยวินัยของผู้ันั้น”

หลักการดำรงชีพ เพื่อประโยชน์สุขในวันนี้

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! พวกข้าพระองค์เป็นภคหัตถ์
บริโศกคาม แอ้อคอยู่ด้วยบุตร ครองเรือน ใช้สอยกระแจะจันทน์
จากแคว้นกาสิ ทัดทรงพวงดอกไม้ของหอมเครื่องลูบไล้ ยินดีทอง
และเงินอยู่.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงแสดง
ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข ทั้งในทิฏฐธรรม
(ในปัจจุบัน) และในสัมปรายะ (ในเวลาถัดต่อมา) แก่พวกข้าพระองค์
ผู้อยู่ในสถานะเช่นนี้เถิด พระเจ้าข้า !”

พโยคฆปิณฑะ ! ธรรม ๔ ประการเหล่านี้
เป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข แก่กุลบุตร
ในทิฏฐธรรม (ในปัจจุบัน) ๔ ประการ อย่างไรเล่า ?

๔ ประการ คือ :-

อุฏฐานสัมปทา (ความขยันในอาชีพ)

อารักขสัมปทา (การรักษาทรัพย์)

กัลยาณมิตตตา (ความมีมิตรดี)

สมชีวิตา (การเลี้ยงชีวิตอย่างสมคูลย์พอเพียงแก่ฐานะ).

ความขยันในอาชีพ

พัยคัมปะชชะ! อุฏฐานสัมปทา เป็นอย่างไรเล่า?

พัยคัมปะชชะ! กุลบุตรในกรณีนี้ สำเร็จการเป็นอยู่ด้วยการลุกขึ้นกระทำการงาน คือด้วยกสิกรรม หรือวานิชกรรม โครักขกรรม อาชีพผู้ถืออาวุธ อาชีพราชบุตร หรือด้วยศิลปะอย่างใดอย่างหนึ่ง. ในอาชีพนั้น ๆ เขาเป็นผู้เชี่ยวชาญ ไม่เกียจคร้าน ประกอบด้วยการสอดส่องในอุบายนั้น ๆ สามารถกระทำ สามารถจัดให้กระทำ.

พัยคัมปะชชะ! นี้เรียกว่า อุฏฐานสัมปทา (ความขยันในอาชีพ).

การรักษาทรัพย์

พัยคัมปะชชะ! อารักขสัมปทา เป็นอย่างไรเล่า?

พัยคัมปะชชะ! กุลบุตรในกรณีนี้, โภคะอันกุลบุตรหาได้มาด้วยความเพียรเป็นเครื่องลุกขึ้นรวบรวมมาด้วยกำลังแขน มีตัวข่มด้วยเหงื่อ เป็นโภคทรัพย์ ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรม, เขารักษาคุ้มครอง

อย่างเต็มที่ ด้วยหวังว่า “อย่างไรเสียพระราชาก็จะไม่
ริบทรัพย์ของเราไป โจรจะไม่ปล้นเอาไป ไฟจะไม่ไหม้
น้ำจะไม่พัดพาไป ทายาทอันไม่รักใคร่เรา จะไม่ขี้แย
เอาไป” ดังนี้.

พี่ยกมปิยะ! นี้เรียกว่า อารักขสัมปทา
(การรักษาทรัพย์).

ความมีมิตรดี

พี่ยกมปิยะ! กัลยาณมิตรตา เป็นอย่างไรเล่า?

พี่ยกมปิยะ! กุลบุตรในภพนี้ อยู่อาศัยใน
บ้านหรือนิคมใด, ถ้ามีบุคคลใด ๆ ในบ้านหรือนิคมนั้น
เป็นคบคิดหรือบุตรคบคิดที่ดี เป็นคนหนุ่มที่เจริญด้วยศีล
หรือเป็นคนแก่ที่เจริญด้วยศีลที่ดี ล้วนแต่ถึงพร้อมด้วย
สัทธา ถึงพร้อมด้วยศีล ถึงพร้อมด้วยจาคะ ถึงพร้อมด้วย
ปัญญาอยู่แล้วไซ้, กุลบุตรนั้นก็ดำรงตนร่วม พุจฉาร่วม
สากัจฉา (สนทนา) ร่วมกับชนเหล่านั้น

เขาติดตามศึกษาความถึงพร้อมด้วยสัทธาโดย
อนุรูปแก่บุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยสัทธา

เขาติดตามศึกษาความถึงพร้อมด้วยศีล โดยอนุรูป
แก่บุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยสัทธา

เขาติดตามศึกษาความถึงพร้อมด้วยศีล โดยอนุรูป
แก่บุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยศีล

เขาติดตามศึกษาความถึงพร้อมด้วยศีล โดยอนุรูป
แก่บุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยจาคะ

เขาติดตามศึกษาความถึงพร้อมด้วยศีล โดยอนุรูป
แก่บุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญาอยู่ในที่นั้น ๆ.

พัยคณปัททะ! นี้เรียกว่า กัลยาณมิตตตา
(ความมีมิตรดี).

การเลี้ยงชีวิตอย่างสมดุลง่พอเพียงแก่ฐานะ

พัยคณปัททะ! สมชีวิตา เป็นอย่างไรเล่า ?

พัยคณปัททะ! กุสบุตรในกรณีนี้ รู้จักความ
ได้มาแห่งโภคทรัพย์ รู้จักความสิ้นไปแห่งโภคทรัพย์แล้ว
ดำรงชีวิตอยู่อย่างสม่าเสมอ ไม่ฟุ่มเฟือยนัก ไม่ฝืดเคืองนัก
โดยมีหลักว่า “รายได้ของเราจักท่วมรายจ่าย และรายจ่าย
ของเราจักไม่ท่วมรายรับ ด้วยอาการอย่างนี้” ดังนี้.

พยัคฆพงษ์! เปรียบเหมือนคนถือดาซังหรือ ลูกมือของเขา ยกดาซังขึ้นแล้ว ก็รู้ว่า “ยังขาดอยู่เท่านี้ หรือเกินไปแล้วเท่านี้” ดังนั้นใคร; กุลบุตรนี้ ก็ฉันนั้น : เขารู้จักความได้มาแห่งโภคทรัพย์ รู้จักความสิ้นไปแห่ง โภคทรัพย์ แล้วดำรงชีวิตอยู่อย่างสม่าเสมอ ไม่ฟุ่มเฟือยนัก ไม่ฝืดเคืองนัก โดยมีหลักว่า “รายได้ของเราจักท่วมรายจ่าย และรายจ่ายของเราจักไม่ท่วมรายรับ ด้วยอาการอย่างนี้” ดังนี้.

พยัคฆพงษ์! ถ้ากุลบุตรนี้ เป็นผู้มียาได้น้อย แต่สำเร็จการเป็นอยู่อย่างฟุ่มเฟือยแล้วไซ้ร้ ก็จะมีผู้กล่าวว่า กุลบุตรนี้ใช้จ่ายโภคทรัพย์ (อย่างสุรุ่ยสุร่าย) เหมือนคนกิน ผลมะเดื่อ ฉันใดก็ฉันนั้น.

พยัคฆพงษ์! แต่ถ้ากุลบุตร เป็นผู้มียาได้ มหาศาล แต่สำเร็จการเป็นอยู่อย่างเร้นแค้นแล้วไซ้ร้ ก็จะมีผู้กล่าวว่า กุลบุตรนี้จักตายอดตายอยากอย่างคนอนาถา.

พยัคฆพงษ์! เมื่อใด กุลบุตรนี้ รู้จักความได้มา แห่งโภคทรัพย์ รู้จักความสิ้นไปแห่งโภคทรัพย์ แล้ว ดำรงชีวิตอยู่ อย่างสม่าเสมอ ไม่ฟุ่มเฟือยนัก ไม่ฝืดเคืองนัก

๔๒ พุทธวจน ฉบับ ๗

โดยมีหลักว่า “รายได้ของเราจักท่วมรายจ่าย และรายจ่าย
ของเรา จักไม่ท่วมรายรับ ด้วยอาการอย่างนี้” ดังนี้;

พัยกมปัททะ ! นี้เราเรียกว่า สมชีวิตา
(การเลี้ยงชีวิตอย่างสมดุลย์พอเพียงแก่ฐานะ).

อรรถก. อ. ๒๓/๒๘๕/๑๔๘.

ธรรม ๔ ประการนี้
ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์
เพื่อความสงบในปัจจุบันแก่กุลบุตร

ธรรม ๔ ประการ เป็นไฉนคือ

อุฏฐานสัมปทา ๑

อารักขสัมปทา ๑

กัลยาณมิตตตา ๑

สมชิวิตา ๑

ปากทางแห่งความเจริญ ๔ ประการ
ของ โภคะที่เกิดขึ้นพร้อมแล้วอย่างนี้ มีอยู่ คือ
ความไม่เป็นนักแสดงหญิง
ไม่เป็นนักแสดงสุรา
ไม่เป็นนักแสดงการพนัน
และมีมิตรสหายเพื่อนฝูงที่ดีงาม

เหตุเจริญและเหตุเสื่อม แห่งทรัพย์ ๔ ประการ

พโยคฆปิณฑะ! ปากทางแห่งความเสื่อม ๔ ประการ
ของโภคะที่เกิดขึ้นพร้อมแล้วอย่างนี้ มีอยู่ คือ ความเป็น
นักเลงหญิง นักเลงสุรา นักเลงการพนัน และมีมิตรสหาย
เพื่อนฝูงเลวทราม.

พโยคฆปิณฑะ! เปรียบเหมือนทางน้ำเข้า ๔ ทาง
ทางน้ำออก ๔ ทาง ของบึงใหญ่มีอยู่, บุรุษปิดทางน้ำเข้า
เหล่านั้นเสีย และเปิดทางน้ำออกเหล่านั้นด้วย ทั้งฝนก็
ไม่ตกลงมาตามทีควร.

พโยคฆปิณฑะ! เมื่อเป็นอย่างนั้น ความเหือดแห้ง
เท่านั้นที่หวังได้สำหรับบึงใหญ่นั้น ความเต็มเปี่ยมไม่มีทาง
ที่จะหวังได้ นี่ฉันใด;

พโยคฆปิณฑะ! ผลที่จะเกิดขึ้นก็ฉันนั้นสำหรับ
โภคะที่เกิดขึ้นพร้อมแล้วอย่างนี้ ที่มีปากทางแห่งความเสื่อม

๔ ประการ คือ ความเป็นนักเลงหญิง เป็นนักเลงสุรา เป็นนักเลงการพนัน และมีมิตรสหายเพื่อนฝูงเลวทราม.

พัยคณปัชชะ! ปากแห่งความเจริญ ๔ ประการ ของโภคะที่เกิดขึ้น พร้อมแล้วอย่างนี้ มีอยู่ คือ ความไม่เป็นนักเลงหญิง ไม่เป็นนักเลงสุรา ไม่เป็นนักเลงการพนัน และมีมิตรสหาย เพื่อนฝูงที่ดีงาม.

พัยคณปัชชะ! เปรียบเหมือนทางน้ำเข้า ๔ ทาง ทางน้ำออก ๔ ทาง ของบึงใหญ่, บुरुยเปิดทางน้ำเข้า เหล่านั้นด้วย และปิดทางน้ำออกเหล่านั้นเสีย ทั้งฝนก็ตกลง มาตามที่ควรด้วย.

พัยคณปัชชะ! เมื่อเป็นอย่างนั้น ความเต็มเปี่ยม เท่านั้นที่หวังได้สำหรับบึงใหญ่นั้น ความเหือดแห้ง เป็นอันไม่ต้องหวัง นี้ฉันใด;

พัยคณปัชชะ! ผลที่จะเกิดขึ้นก็ฉันนั้น สำหรับ โภคะที่เกิดขึ้นพร้อมแล้วอย่างนี้ ที่มีปากทางแห่งความเจริญ ๔ ประการ คือ ความไม่เป็นนักเลงหญิง ไม่เป็นนักเลงสุรา ไม่เป็นนักเลงการพนัน และมีมิตรสหาย เพื่อนฝูงที่ดีงาม.

พ้ยัคฆปะทะ! ธรรม ๔ ประการ (ดั่งทักกล่าวแล้ว
ข้างต้น อันวันเสยจากอบายมุขลี้ และประกอบด้วยอบายมุขลี้)
เหล่านี้แล เป็นธรรมเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อ
ความสุขของกุลบุตร ในทฎฐธรรม (ในปัจจุบัน).

อฎฐก. อ. ๒๓/๓๕๓/๑๔๔.

๔๘ พุทธวจน ฉบับ ๓

แพรรฐป

ธรรม ๔ ประการนี้
ยอมเป็นไปเพื่อประโยชน์
เพื่อความสุขในภายหน้าแก่กุลบุตร

ธรรม ๔ ประการเป็นไฉน คือ

ลัทธิลัมปทา ๑

ลีสลัมปทา ๑

จาลลัมปทา ๑

ปัญญาลลัมปทา ๑

หลักดำรงชีพเพื่อประโยชน์สุข ในเวลาถัดต่อมา

พัชฌิมปัชชะ! ธรรม ๔ ประการเหล่านี้ เป็นไป
เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขของกุลบุตร ในสัมปราชะ
(ในเวลาถัดต่อมา) ๔ ประการ อย่างไรเล่า?

๔ ประการคือ :-

สัทธาสัมปทา (ถึงพร้อมด้วยศรัทธา)

ศีลสัมปทา (ถึงพร้อมด้วยศีล)

จาคสัมปทา (ถึงพร้อมด้วยการบริจาคทาน)

ปัญญาสัมปทา (ถึงพร้อมด้วยปัญญา)

พัชฌิมปัชชะ! สัทธาสัมปทา เป็นอย่างไรเล่า?

พัชฌิมปัชชะ! กุลบุตรในกรณีนี้ เป็นผู้มีสัทธา
เชื่อในการตรัสรู้ของตถาคตว่า “เพราะเหตุอย่างนี้ ๆ
พระผู้มีพระภาคเจ้านั้น เป็นผู้ไกลจากกิเลส เป็นผู้ตรัสรู้
ชอบได้โดยพระองค์เอง เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและ
ข้อปฏิบัติให้ถึงวิชา เป็นผู้ไปแล้วด้วยดี เป็นผู้รู้โลก

อย่างแจ่มแจ้ง เป็นผู้สามารถฝึกคนที่ควรฝึกได้อย่างไม่มี
ใครยิ่งกว่า เป็นครูผู้สอนของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย
เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานด้วยธรรม เป็นผู้มีความจำเริญ
จำแนกธรรมสั่งสอนสัตว์” ดังนี้.

พี่ยกมปิซชะ ! นี้เรียกว่า สัทธัมปทา.

พี่ยกมปิซชะ ! สิลสัมปทา เป็นอย่างไรเล่า ?

พี่ยกมปิซชะ ! กุลบุตรในกรณีนี้ เป็นผู้เว้นขาด
จากปาณาติบาต เป็นผู้เว้นขาดจากอทินนาทาน เป็นผู้เว้นขาด
จากกาเมสุมิฉฉาจาร เป็นผู้เว้นขาดจากมุสาวาท เป็นผู้เว้นขาด
จากสุราเมรยมัชชปมาทัฏฐาน.

พี่ยกมปิซชะ ! นี้เราเรียกว่า สิลสัมปทา.

พี่ยกมปิซชะ ! จาคสัมปทา เป็นอย่างไรเล่า ?

พี่ยกมปิซชะ ! กุลบุตรในกรณีนี้ มีใจปราศจาก
ความตระหนี่อันเป็นมลทิน อยู่ครองเรือน มีจาคะอัน
ปล่อยอยู่เป็นประจำ มีฝ่ามืออันชุ่มเป็นปกติ ยินดีแล้ว
ในการสละ ควรแก่การขอ ยินดีแล้วในการจำแนกทาน.

พัชฌิมปัชชะ ! นี้เรียกว่า จากสัมปทา.

พัชฌิมปัชชะ ! ปัญญาสัมปทา เป็นอย่างไรเล่า ?

พัชฌิมปัชชะ ! กุลบุตรในกรณีนี้ เป็นผู้มปัญญาประกอบด้วยปัญญาเครื่องให้ถึงสัจจะแห่งการเกิดดับ เป็นเครื่องไปจากข้าศึก เป็นเครื่องเจาะแทงกิเลส เป็นเครื่องถึงซึ่งความสิ้นไปแห่งทุกข์โดยชอบ.

พัชฌิมปัชชะ ! นี้เราเรียกว่า ปัญญาสัมปทา.

พัชฌิมปัชชะ ! ธรรม ๔ ประการเหล่านี้แล เป็นธรรมเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขของ กุลบุตร ในสัมปรายะ (ในเวลาถัดต่อมา).

กามโภคีบุคคผลผู้แสวงหา
โภคทรัพย์โดยชอบธรรม
โดยไม่ทารุณ ครั้นแสวงหาได้แล้ว
ย่อมเลี้ยงตนให้เป็นสุข
ให้อิ่มหนำ แจกจ่าย กระทำบุญ
และเป็นผู้ไม่กำหนด ไม่หมกมุ่น
ไม่จืดจ่อ เห็นโทษ
มีปัญญาเป็นเครื่องสลัดออก
บริโภคโภคทรัพย์นั้น
นี่เป็นผู้เลิศประเสริฐ เป็นใหญ่สูงสุด

ฃรลาวาสชั้นเลิศ

คหบดี ! ในบรรดากามภคิเหล่านั้น กามภคิผู้ใด แสวงหาภคทรรพ์โดยธรรม โดยไม่เครียดครัดด้วย, ครั้นแสวงหาภคทรรพ์โดยธรรม โดยไม่เครียดครัดแล้ว ทำตนให้เป็นสุข ให้อิ่มหนำด้วย, แบ่งปันภคทรรพ์ บำเพ็ญบุญด้วย, ไม่กำหนด ไม่มัวเมา ไม่ลุ่มหลง มีปกติเห็นโทษ มีปัญญา เป็นเครื่องสลัดออก บริโภคภคทรรพ์เหล่านั้นอยู่ด้วย;

คหบดี ! กามภคิผู้นี้ ควรสรรเสริญโดยฐานะทั้งสี่ คือ :-

ควรสรรเสริญโดยฐานะที่หนึ่ง ในข้อที่เขาแสวงหาภคทรรพ์โดยธรรม โดยไม่เครียดครัด,

ควรสรรเสริญโดยฐานะที่สอง ในข้อที่เขาทำตนให้เป็นสุข ให้อิ่มหนำ,

ควรสรรเสริญโดยฐานะที่สาม ในข้อที่เขาแบ่งปันภคทรรพ์ บำเพ็ญบุญ,

ควรสรรเสริญโดยฐานะที่สี่ ในข้อที่เขา ไม่กำหนด
ไม่มัดมา ไม่ลุ่มหลง มีปกติเห็นโทษ มีปัญญาเป็น
เครื่องสลัดออก บริโภคโภคทรัพย์เหล่านั้น.

คหบดี ! กามโภคิผู้นี้ ควรสรรเสริญโดยฐานะ
ทั้งสี่เหล่านี้.

คหบดี ! กามโภคิจำพวกนี้ เป็นกามโภคิชั้นเลิศ
ชั้นประเสริฐ ชั้นหัวหน้า ชั้นสูงสุด ชั้นบรรกว่ากามโภคิ
ทั้งหลาย, เปรียบเสมือนนมสดเกิดจากแม่โค นมส้มเกิดจาก
นมสด เนยชั้นเกิดจากนมส้ม เนยใสเกิดจากเนยชั้น
หัวเนยใสเกิดจากเนยใส; หัวเนยใสปรากฏว่าเลิศกว่าบรรดา
รสอันเกิดจากโคทั้งหลาย เหล่านั้น, ข้อนี้นั้นใด; กามโภคิ
จำพวกนี้ ก็ปรากฏว่าเลิศกว่าบรรดากามโภคิทั้งหลาย
เหล่านั้น ฉะนั้น แล.

นรกที่ร้ายกาจของมนุษย์

ภิกษุ ท. ! นรกชื่อว่ามหาปริพาหะ มีอยู่.

ในนรกนั้น, บุคคลยังเห็นรูปอย่างใดอย่างหนึ่งได้
ด้วยจักขุ (ตา)

แต่ได้เห็นรูปที่ไม่น่าปรารถนาอย่างเดียว ไม่เห็น
รูปที่น่าปรารถนาเลย;

เห็นรูปที่ไม่น่าใคร่อย่างเดียว ไม่เห็นรูปที่น่าใคร่เลย;

เห็นรูปที่ไม่น่าพอใจอย่างเดียว ไม่เห็นรูปที่น่า
พอใจเลย.

ในนรกนั้น, บุคคลยังฟังเสียงอย่างใดอย่างหนึ่ง
ได้ด้วยโสตตะ (หู).....

ในนรกนั้น, บุคคลยังรู้สึกกลิ่นอย่างใดอย่างหนึ่ง
ได้ด้วยฆมานะ (จมูก).....

ในนรกนั้น, บุคคลยังลิ้มรสอย่างใดอย่างหนึ่งได้
ด้วยชีวหา (ลิ้น).....

ในนรกนั้น, บุคคลยังถูกต้องโผฏฐัพพะอย่างใด
อย่างหนึ่งได้ด้วยกาย.....

ในรณกันัน, บุคคลยังรู้สึกธรรมารมณ้อย่างใด
อย่างหนึ่งได้ด้วยมโน (ใจ)

แต่ได้รู้สึกธรรมารมณฺ์ ที่ไม่น่าปรารถนาอย่างเดียว
ไม่ได้รู้สึกธรรมารมณฺ์ที่น่าปรารถนาเลย;

ได้รู้สึกธรรมารมณฺ์ที่ไม่น่าใคร่อย่างเดียว ไม่ได้
รู้สึกธรรมารมณฺ์ที่น่าใคร่เลย;

ได้รู้สึกธรรมารมณฺ์ที่ไม่น่าพอใจอย่างเดียว ไม่ได้
รู้สึกธรรมารมณฺ์ที่น่าพอใจ เลย.

เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสอย่างนี้แล้ว ภิกษุ
รูปหนึ่งได้ทูลถาม พระผู้มีพระภาคเจ้าว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! ความร่ำร้อนนั้นใหญ่หลวงหนอ.
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! ความร่ำร้อนนั้น ใหญ่หลวงนักหนอ.
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! มีไหม พระเจ้าข้า ความร้อนอื่นที่
ใหญ่หลวงกว่า น่ากลัวกว่า กว่าความร้อนนี้ ?”

ภิกษุ ท. ! มีอยู่ ความร่ำร้อนอื่น ที่ใหญ่หลวง
กว่า น่ากลัวกว่า กว่าความร้อนนี้.

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! ก็ความร้อนอื่นที่ใหญ่หลวงกว่า
น่ากลัวกว่า กว่าความร้อนนี้เป็นอย่างไรเล่า ?”

ภิกษุ ท. ! ก็สมณะหรือพราหมณ์เหล่าใด เหล่าหนึ่ง
ย่อมไม่รู้ชัดตามความเป็นจริง :-

ว่า “ทุกข์ เป็นอย่างนี้ ๆ”;

ว่า “เหตุให้เกิดขึ้นแห่งทุกข์ เป็นอย่างนี้ ๆ”;

ว่า “ความดับไม่เหลือแห่งทุกข์เป็นอย่างนี้ ๆ”;

ว่า “ข้อปฏิบัติเครื่องทำสัตว์ให้ถึงความดับ
ไม่เหลือแห่งทุกข์เป็นอย่างนี้ ๆ”;

สมณพราหมณ์เหล่านั้นย่อม ยินดียิ่ง ในสังขาร
ทั้งหลาย อันเป็นไปพร้อมเพื่อชาติ ชรา มรณะ โสกะ
ปริเทวะ ทุกขะ โทมนัส อุปายาส;

สมณพราหมณ์เหล่านั้น ครั้นยินดียิ่งในสังขาร
ทั้งหลาย เช่นนั้นแล้ว, ย่อมปรุ้งแต่ง ซึ่งสังขารทั้งหลายอัน
เป็นไปพร้อมเพื่อชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกขะ
โทมนัส อุปายาส;

สมณพราหมณ์ ทั้งหลายเหล่านั้น ครั้นปรุ้งแต่ง
ซึ่งสังขารทั้งหลายเช่นนั้นแล้ว, ย่อมเร้าร้อนเพราะความ
เร้าร้อนแห่งชาติ (ความเกิด) บ้าง; ย่อมเร้าร้อนเพราะความ
เร้าร้อนแห่งชราบ้าง, ย่อมเร้าร้อนเพราะความเร้าร้อนแห่ง

มรณะบ้าง, ย่อมเร่าร้อนเพราะความเร่าร้อนแห่งโสกะ
ปริเทวะ ทุกกะ โทมนัส อุปายาสบ้าง:

เรากล่าวว่า “สมณพราหมณ์เหล่านั้น ย่อมไม่พ้น
จากชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกกะ โทมนัส
อุปายาสทั้งหลาย คือไม่พ้นจากทุกข์” ดังนี้.

แม้มีใครถามถึงความไม่ดีของบุคคลอื่น
ก็ไม่เปิดเผยให้ปรากฏ
จะกล่าวทำไมถึงเมื่อไม่ถูกใครถาม;
ก็เมื่อถูกใครถามถึงความไม่ดีของบุคคลอื่น
ก็นำเอาปัญหาไปทำให้หลีกเลี่ยงลดหย่อนลง
กล่าวความไม่ดีของผู้อื่นอย่างไม่พิศดารเต็มที
ภิกษุ ท. ! ข้อนี้พึงรู้กันเถิดว่า
คนคนนี่ เป็น สัตบุรุษ.

วากาของสัตบุรุษ

ภิกษุ ท. ! บุคคลประกอบด้วยธรรม ๔ ประการ เป็นที่รู้จักนว่าเป็น สัตบุรุษ.

๔ ประการ อย่างไรเล่า ? ๔ ประการ คือ :-

ภิกษุ ท. ! สัตบุรุษในกรณีนี้ แม้มิไครถามถึง ความไม่ดีของบุคคลอื่น ก็มิเปิดเผยให้ปรากฏ จะกล่าว ทำไมถึงเมื่อไม่ถูกไครถาม; ก็เมื่อถูกไครถามถึงความไม่ดี ของบุคคลอื่น ก็นำเอาปัญหาไปทำให้ลึกลึยวลดหย่อนลง กล่าวความไม่ดีของผู้อื่นอย่างไมพิสดารเต็มที่. ภิกษุ ท. ! ข้อนี้พึงรู้จักนเถิดว่า คนคนนี้เป็น สัตบุรุษ.

ภิกษุ ท. ! สัตบุรุษอย่างอื่นยังมีอีก คือ แม้มิ ถูกไครถามอยู่ถึงความดีของบุคคลอื่น ก็ยังนำมาเปิดเผย ให้ปรากฏ จะต้องกล่าวทำไมถึงเมื่อถูกไครถาม; ก็เมื่อ ถูกไครถามถึงความดีของบุคคลอื่น ก็นำเอาปัญหาไปทำให้ ไมลึกลึยวลดหย่อน กล่าวความดีของผู้อื่นโดยพิสดาร บริบูรณ์. ภิกษุ ท. ! ข้อนี้พึงรู้จักนเถิดว่า คนคนนี้เป็น สัตบุรุษ.

ภิกษุ ท. ! สัตบุรุษอย่างอื่นยังมีอีก คือแม้ไม่มีใครถามถึงความไม่ดีของตน ก็ยังนำเปิดเผย ทำให้ปรากฏ ทำไมจะต้องกล่าวถึงเมื่อถูกถามเล่า; ก็เมื่อถูกใครถามถึงความไม่ดีของตน ก็ไม่นำเอาปัญหาไปหาทางทำให้ลดหย่อน บิดพลิ้ว แต่กล่าวความไม่ดีของตนโดยพิสดารเต็มที่.

ภิกษุ ท. ! ข้อนี้พึงรู้กันเถิดว่า คนคนนี้เป็น สัตบุรุษ.

ภิกษุ ท. ! สัตบุรุษอย่างอื่นยังมีอีก คือแม้มีใครถามถึงความดีของตน ก็ไม่เปิดเผยให้ปรากฏ ทำไมจะต้องกล่าวถึงเมื่อไม่ถูกใครถามเล่า; ก็เมื่อถูกใครถามถึงความดีของตน ก็นำเอาปัญหาไปกระทำให้ลดหย่อน หลีกเลี้ยวเสีย กล่าวความดีของตนโดยไม่พิสดารเต็มที่.

ภิกษุ ท. ! ข้อนี้พึงรู้กันเถิดว่า คนคนนี้เป็น สัตบุรุษ

ภิกษุ ท. ! บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการ เหล่านี้แล เป็นที่รู้กันว่าเป็น สัตบุรุษ.

แม้ไม่มีใครถามถึงความไม่ดีของบุคคลอื่น
ก็นำมาเปิดเผยให้ปรากฏ
ไม่ต้องกล่าวถึงเมื่อถูกใครถาม;
ก็เมื่อถูกใครถามถึงความไม่ดีของบุคคลอื่น
ก็นำเอาปัญหาไปทำให้ไม่มีทางหลีกเลี่ยง

ลดหย่อน
แล้วกล่าวความไม่ดีของผู้อื่น
อย่างเต็มที่โดยพิสดาร
ภิกษุ ท. ! ข้อนี้พึงรู้กันเถิดว่า
คนคนนี้เป็น อสัตบุรุษ.

วาจาของอัสตบรูษ

ภิกษุ ท ! บุคคลประกอบด้วยกรรม ๔ ประการ เป็นที่รู้จักกันว่าเป็น อัสตบรูษ.

๔ ประการ อย่างไรเล่า ? ๔ ประการ คือ :-

ภิกษุ ท. ! อัสตบรูษในกรณีนี้ แม้ไม่มีใครถามถึงความไม่ดีของบุคคลอื่น ก็นำมาเปิดเผยให้ปรากฏ ไม่ต้องกล่าวถึงเมื่อถูกใครถาม; ก็เมื่อถูกใครถามถึงความไม่ดีของบุคคลอื่น ก็นำเอาปัญหาไปทำให้ไม่มีทางหลีกเลี่ยงลดหย่อน แล้วกล่าวความไม่ดีของผู้อื่นอย่างเต็มที่โดยพิสดาร. ภิกษุ ท. ! ข้อนี้พึงรู้จักกันเถิดว่า คนคนนี้เป็น อัสตบรูษ.

ภิกษุ ท. ! อัสตบรูษอย่างอื่นยังมีอีก คือ แม้ถูกใครถามอยู่ถึงความดีของบุคคลอื่น ก็ไม่เปิดเผยให้ปรากฏ ไม่ต้องกล่าวถึงเมื่อไม่ถูกใครถาม; ก็เมื่อถูกใครถามถึงความดีของบุคคลอื่น ก็นำเอาปัญหาไปทำให้ลดหย่อนไขว้เขว แล้วกล่าวความดีของผู้อื่นอย่างไม่พิสดาร

เต็มที. ภิกษุ ท. ! ข้อนี้พึงรู้กันเถิดว่า คนคนนี้เป็น
อัสตบุรุษ.

ภิกษุ ท. ! อัสตบุรุษอย่างอื่นยังมีอีก คือแม้ถูก
ใครถามถึงความไม่ดีของตน ก็ปกปิดไม่เปิดเผยให้ปรากฏ
ไม่ต้องกล่าวถึงเมื่อไม่ถูกใครถาม; ก็เมื่อถูกใครถามถึง
ความไม่ดีของตน ก็นำเอาปัญหาไปทำให้ลดหย่อนไขว้เขว
แล้วกล่าวความไม่ดีของตนอย่างไม่พิสดารเต็มที. ภิกษุ ท. !
ข้อนี้พึงรู้กันเถิดว่า คนคนนี้เป็น อัสตบุรุษ.

ภิกษุ ท. ! อัสตบุรุษอย่างอื่นยังมีอีก คือแม้
ไม่มีใครถามถึงความดีของตน ก็นำมาโอ้อวด เปิดเผย
จะกล่าวทำไมถึงเมื่อถูกใครถาม; ก็เมื่อถูกใครถามถึงความดี
ของตน ก็นำเอาปัญหาไปทำให้ไม่ลดหย่อนหลีกเลี่ยง
กล่าวความดีของตนอย่างเต็มที่โดยพิสดาร. ภิกษุ ท. ! ข้อนี้
พึงรู้กันเถิดว่า คนคนนี้เป็น อัสตบุรุษ.

ภิกษุ ท. ! บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการ
เหล่านี้ แล เป็นที่รู้กันว่าเป็นอัสตบุรุษ.

“ความหวั่นไหวโยกโคลงแห่งกายก็ตาม
ความหวั่นไหวโยกโคลงแห่งจิตก็ตาม
ย่อมมีไม่ได้เพราะการเจริญ
ทำให้มากซึ่งอานาปานสติสมาธิ”

มหาวาร. สั. ๑๕/๓๕๕/๑๓๒๒.

วิธีปฏิบัติทางจิต

เมื่อถูกติเตียนหรือถูกทำร้ายร่างกาย

ผิดคุณะ ! ถ้ามีใครกล่าวติเตียนเธอต่อหน้า;

ผิดคุณะ ! ในกรณีเช่นนั้น

เธอพึงละนันทะและวิตกชนิดที่เป็นวิสัยแห่ง
ชาวบ้านเสีย.

ผิดคุณะ ! ในกรณีเช่นนั้น

เธอพึงทำความสำเหนียกอย่างนี้ว่า

“จิตของเราจักไม่วิปริต เราจักไม่ปลั่งวาทะหยาบ
และเราจักยังคงเป็นผู้มีความเอ็นดูเกื้อกูล มีเมตตาจิต
ไม่มีโทษอยู่ในภายใน” ดังนี้.

ผิดคุณะ ! เธอพึงสำเหนียกอย่างนี้.

ผิดคุณะ ! ถ้ามีใครประหารเธอด้วยฝ่ามือ
ด้วยก้อนหิน ด้วยท่อนไม้ หรือด้วยศาสตรา;

ผิดคุณะ ! ในกรณีแม่เช่นนั้น

เธอก็ฟังละฉันทะและวิตกชนิดที่เป็นวิสัยแห่ง
ชาวบ้านเสีย.

ผิดคุณะ ! ในกรณีเช่นนั้น

เธอพึงทำความสำเหนียกอย่างนี้ว่า

“จิตของเราจักไม่แปรปรวน เรจักไม่กล่าววาจา
อันเป็นบาป เรจักเป็นผู้มีจิตเอ็นดูเกื้อกูล มีจิตประกอบด้วย
เมตตา ไม่มีโทสะในภายใน” ดังนี้.

ผิดคุณะ ! เธอพึงทำการสำเหนียกอย่างนี้ แล.

การวางจิตเมื่อถูกกล่าวหา

ภิกษุ ท. ! ทางแห่งถ้อยคำที่บุคคลอื่นจะฟัง
กล่าวหาเธอ ๕ อย่าง เหล่านี้ มีอยู่ คือ:-

๑. กล่าวโดยกาลหรือโดยมิใช่กาล
๒. กล่าวโดยเรื่องจริงหรือโดยเรื่องไม่จริง
๓. กล่าวโดยอ่อนหวานหรือโดยหยาบคาย
๔. กล่าวด้วยเรื่องมีประโยชน์หรือไม่มีประโยชน์
๕. กล่าวด้วยมีจิตเมตตาหรือมีโทสะในภายใน

ภิกษุ ท. ! เมื่อเขากล่าวอยู่อย่างนั้น ในกรณีนั้นๆ
เธอพึงทำการสำเหนียกอย่างนี้ว่า

“จิตของเรา จักไม่แปรปรวน เราจักไม่กล่าว
วาจาอันเป็นบาป เราจักเป็นผู้มีจิตเอ็นดูเกื้อกูล มีจิต
ประกอบด้วยเมตตา ไม่มีโทสะในภายใน อยู่, จักมี
จิตสหระคตด้วยเมตตาแม้ไปยังบุคคลนั้น อยู่ และจักมี
จิตสหระคตด้วยเมตตา อันเป็นจิตไพบูลย์ ใหญ่หลวง ไม่มี
ประมาณ ไม่มีเวร ไม่มีพยาบาท แม้ไปสู่โลกถึงที่สุด
ทุกทิศทาง มีบุคคลนั้นเป็นอารมณ์ แล้วแลอยู่” ดังนี้.

ภิกษุ ท. ! เธอพึงทำการสำเหนียกอย่างนี้แล.

ภิกษุ ท. ! ถ้าโจรผู้คอยช่อง พึ่งเลื้อยอวัยวะ
น้อยใหญ่ของใครด้วยเลื่อยมีด้ามสองข้าง ผู้ใดมีใจประทุษร้าย
ในโจรนั้น ผู้นั้นชื่อว่าไม่ทำตามคำสอนของเรา เพราะเหตุที่
มีใจประทุษร้ายต่อโจรนั้น.

ภิกษุ ท. ! ในกรณีนั้น

เธอพึงทำการสำเหนียกอย่างนี้ว่า

“จิตของเราจักไม่แปรปรวน เราจักไม่กล่าววาจา
อันเป็นบาป เราจักเป็นผู้มีจิตเอ็นดูเกื้อกูล มีจิต
ประกอบด้วยเมตตา ไม่มีโทสะในภายใน อยู่, จักมี
จิตสหระตด้วยเมตตาแผ่ไปยังบุคคลนั้น อยู่ และจักมี
จิตสหระตด้วยเมตตา อันเป็นจิตไพบุลย์ ใหญ่หลวง
ไม่มีประมาณ ไม่มีเวร ไม่มีพยาบาท แผ่ไปสู่โลกถึงที่สุด
ทุกทิศทาง มีบุคคลนั้นเป็นอารมณ์ แล้วแลอยู่” ดังนี้.

ภิกษุ ท. ! เธอพึงทำการสำเหนียกอย่างนี้แล.

ภิกษุ ท. ! เธอพึงกระทำในใจถึงโอวาทอัน
เปรียบด้วยเลื่อยนี้ อยู่เนืองๆ เกิด.

ภิกษุ ท.! เมื่อเธอทำในใจถึงโอราถนั้นอยู่ เธอจะได้เห็นทางแห่งการกล่าวหาเล็กหรือใหญ่ ที่เธอ ออกค้ำไม่ได้อยู่อีกหรือ ?

“ซื่อนั้นหามิได้พระเจ้าข้า !”

ภิกษุ ท.! เพราะเหตุนั้นในเรื่องนี้ พวกเธอทั้งหลาย จงกระทำในใจถึงโอราถอันเปรียบด้วยเล็กน้อยนี้ อยู่เป็นประจำเถิด นั้นจักเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่อกุศลและความสุขแก่เธอทั้งหลายตลอดกาลนาน.

“ฟังศึกษาว่า ‘เราจักไม่พูดถ้อยคำ
ซึ่งจะเป็นเหตุให้ทู่มเดียวกัน’
เมื่อมีถ้อยคำซึ่งจะเป็นเหตุให้ทู่มเดียวกัน
ก็จำต้องหวังการพูดมาก,
เมื่อมีการพูดมาก ย่อมคิดฟังชาน,
เมื่อคิดฟังชาน ย่อมไม่สำรวม,
เมื่อไม่สำรวม จิตย่อมห่างจากสมาธิ”

วาจาของสะใภ้ใหม่

ภิกษุ ท. ! เปรียบเหมือนหญิงสะใภ้ใหม่ อันเขา
เพิ่งนำมาชู้กินชู้วัน ตลอดเวลาเท่านั้น ก็ยังมีความละเอียด
และความกลัวที่ดำรงไว้ได้อย่างเข้มแข็ง ในแม่ผัวบ้าง
ในพ่อผัวบ้าง ในสามีบ้าง แม้ที่สุดแต่ในทาสกรรมกรคนใช้.

ครั้นล่วงไปโดยสมัยอื่น เพราะอาศัยความคุ้นเคยกัน
หญิงสะใภ้ นั้น ก็คิดว่าแม่ผัวบ้าง พ่อผัวบ้าง แม่แต่กะสามี
ว่า “หลีกไป ๆ พวกแกจะรู้อะไร” นี้ฉันใด;

ภิกษุ ท. ! ข้อนี้ก็ฉันนั้น : ภิกษุบางรูปในธรรม
วินัยนี้ ออกบวชจากเรือน เป็นผู้ไม่มีเรือนได้ชู้กินชู้วัน
ตลอดเวลาเพียงเท่านั้น หิริและโอตตปปะของเธอนั้น
ยังดำรงอยู่อย่างเข้มแข็ง ในภิกษุ ในภิกษุณี ในอุบาสก
ในอุบาสิกา แม้ที่สุดแต่ในคนวัดและสามเณร.

ครั้นล่วงไปโดยสมัยอื่น เพราะอาศัยความคุ้นเคยกัน
เธอก็กล่าว ตวาดอาจารย์บ้าง อุปัชฌาย์บ้างว่า “หลีกไป ๆ
พวกท่านจะรู้อะไร” ดังนี้.

ภิกษุ ท. ! เพราะเหตุนั้นในเรื่องนี้
เธอทั้งหลายจึงทำการฝึกหัดศึกษาอย่างนี้ว่า
“เราจักอยู่อย่างมีจิตเสมอกันกับหญิงสะใ้ใหม่
ผู้มาแล้วไม่นาน” ดังนี้.

ตถาคตรู้ชัดซึ่งวาจาใด อันจริง อันแท้
ประกอบด้วยประโยชน์
แต่ไม่เป็นที่รักที่พึงใจของผู้อื่น
ตถาคตย่อมเลือกให้เหมาะสมกาล
เพื่อกล่าววาจานั้น

วาทะที่ไม่มีโทษ

ภิกษุ ท. ! วาทะอันประกอบด้วยองค์ ๕ ประการ เป็นวาทะสุภายิต ไม่เป็นวาทะทุภายิต เป็นวาทะไม่มีโทษและวิญญูชนไม่ติเตียน.

องค์ ๕ ประการอย่างไรเล่า ?

๕ ประการ คือ :-

กล่าวแล้วควรแก่เวลา (กาลเลน ภาสิตา โหติ).

กล่าวแล้วตามสัจจริง (สัจ ภาสิตา โหติ).

กล่าวแล้วอย่างอ่อนหวาน (สมุหยา ภาสิตา โหติ).

กล่าวแล้วอย่างประกอบด้วยประโยชน์

(อตุตถสมุหิตา ภาสิตา โหติ).

กล่าวแล้วด้วยเมตตาคจิต (เมตตตจจตุเตน ภาสิตา โหติ).

ภิกษุ ท. ! วาทะอันประกอบด้วยองค์ ๕ ประการ เหล่านี้แล เป็นวาทะสุภายิต ไม่เป็นวาทะทุภายิต เป็นวาทะไม่มีโทษและวิญญูชนไม่ติเตียน.

อนึ่ง คนเราเมื่อมีการอยู่ร่วมกัน
กับคนที่สะอาด หรือคนที่ไม่สะอาดก็ตาม
ต้องมีสติกำกับอยู่ด้วยเสมอ,
แต่นั้นพึงสามัคคีต่อกัน
มีปัญญาทำที่สุดทุกข์แห่งตนเถิด.

กุ่มพเพสันนิวาต

ภิกษุ ท. ! ถ้าภรรยาและสามีทั้งสองพึงหวัง
พบกันและกันทั้งในปัจจุบันและในสัมปรายภพ ทั้งสองเที่ยว
พึงเป็นผู้มีศรัทธาเสมอกัน มีศีลเสมอกัน มีจาคะเสมอกัน
มีปัญญาเสมอกัน ภรรยาและสามีทั้งสองนั้น ย่อมได้
พบกันและกันทั้งในปัจจุบัน ทั้งในสัมปรายภพ.

ภรรยาและสามีทั้งสอง เป็นผู้ที่มีศรัทธา รู้ความ
ประสงค์ของผู้ขอ มีความตำรวม เป็นอยู่โดยธรรม
เจรจาที่น่ารักแก่กันและกัน ย่อมมีความเจริญรุ่งเรืองมาก
มีความผาสุกทั้งสองฝ่าย มีศีลเสมอกัน รักใคร่กันมาก
ไม่มีใจร้ายต่อกัน ประพฤติธรรมในโลกนี้แล้ว ทั้งสอง
เป็นผู้มีศีลและวัตรเสมอกัน ย่อมเป็นผู้เสวยกามารมณ์
เพติดเพลินบันเทิงใจอยู่ในเทวโลก.

รักษาดน ด้วยการเสพธรรมะ

ด้วยการเจริญธรรมะ ด้วยการทำให้มากซึ่งธรรมะ

รักษาผู้อื่น ด้วยการอดทน

ด้วยการไม่เบียดเบียน

ด้วยเมตตาจิต ด้วยความรักใคร่เอ็นดู

ภรรยา ๗ จำพวก

ครั้งนั้น เมื่อเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงนั่งแล้ว ทรงถือบาตรและจีวร เสด็จเข้าไปยังนิเวศน์ของท่าน อนาถบิณฑิกเศรษฐี ประทับนั่งบนอาสนะที่ปูลาดแล้ว ก็สมัยนั้น มนุษย์ทั้งหลายในนิเวศน์ของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีส่งเสียงอ้ออิง ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีเข้าไปเฝ้า พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับถวายบังคม แล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง.

ครั้นแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสถามว่า คหบดี เหตุไรหนอ มนุษย์ทั้งหลายในนิเวศน์ของท่าน จึงส่งเสียงอ้ออิงเหมือนชาวประมงแข่งปลากัน.

อนาถบิณฑิกเศรษฐีกราบทูลว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! นางสุชาดาคนนี้ ข้าพระองค์นำมา จากตระกูลมั่งคั่งมา เป็นสะใภ้ในเรือน นางไม่เชื่อถือ แม่ผัว พ่อผัว สามีย แม้แต่พระผู้มีพระภาค นางก็ไม่สักการะเคารพนับถือบูชา”

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกนางสุชาดา หยิงสะใภ้ในเรือนว่า “มานีเณาะ! นางสุชาดา” นางสุชาดา

หญิงสะใภ้ในเรือนถูกรับพระผู้มีพระภาคแล้ว เข้าไปเฝ้า
พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควร
ส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า

นางสุชาดาภริยาของบุรุษ ๗ จำพวกนี้ ๗ จำพวก
เป็นไฉน คือ :-

ภริยาเสมอด้วยเพศขนาด ๑

เสมอด้วยใจ ๑

เสมอด้วยนาย ๑

เสมอด้วยแม่ ๑

เสมอด้วยพี่สาวน้องสาว ๑

เสมอด้วยเพื่อน ๑

เสมอด้วยทาสี ๑

นางสุชาดา! ภริยาของบุรุษ ๗ จำพวกนี้แล
เธอเป็นจำพวกไหนใน ๗ จำพวกนั้น.

นางสุชาดากราบทูลว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! หม่อมฉันยังไม่รู้ทั่วถึงความ
แห่งพระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสแล้วโดยย่อนี้ได้โดยพิสดาร.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! ขอประทานพระวโรกาส ขอพระผู้มีพระภาคโปรดทรงแสดงธรรมแก่หม่อมฉัน โดยที่หม่อมฉันจะพึงรู้ทั่วถึงเนื้อความแห่งพระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสโดยย่อนี้โดยพิสดารเถิด”

นางสุชาดา! ถ้าอย่างนั้น เธอจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว

นางสุชาดาหึงสะใกล้ในเรือน ทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคตรัสพระพุทฺธพจน์นี้ว่า :-

(๑) ภริยาผู้มีจิตประทุษร้าย ไม่อนุเคราะห์ด้วยประโยชน์เกื้อกูล ยินดีในชายอื่น คูหมิ่นสามี เป็นผู้อันเขาซื้อมาด้วยทรัพย์ พยายามจะฆ่าตัว ภริยาของบุรุษเห็นปานนี้เรียกว่า **วธกาภริยา** ภริยาเสมอด้วยเพชฌฆาต.

(๒) สามีของหญิงประกอบด้วยศิลปกรรม พาณิชยกรรม และกสิกรรม ได้ทรัพย์ใดมา ภริยาปรารณาจะยกออกทรัพย์ แม้มืออยู่น้อยนั้นเสีย ภริยาของบุรุษเห็นปานนี้เรียกว่า **โจรภริยา** ภริยาเสมอด้วยโจร.

(๓) ภริยาที่ไม่สนใจการงาน เกียจคร้าน กินมาก ปากร้าย ปากกล้า ร้ายกาจ กล่าวคำหยาบ ข่มขี้ตัว

ผู้ขยันขันแข็ง ภริยาของบุรุษเห็นปานนี้เรียกว่า **อัยยาภริยา**
ภริยาเสมอด้วยนาย.

(๔) ภริยาใดอนุเคราะห์ด้วยประโยชน์เกื้อกูล
ทุกเมื่อ ตามรักษาสามีเหมือนมารดารักษานุทร รักษา
ทรัพย์ที่สามีหามาได้ไว้ ภริยาของบุรุษเห็นปานนี้เรียกว่า
มาตาภริยา ภริยาเสมอด้วยมารดา.

(๕) ภริยาที่เป็นเหมือนพี่สาวน้องสาว มีความ
เคารพในสามีของตน เป็นคนละเอียดรอบคอบ เป็นไปตาม
อำนาจสามี ภริยาของบุรุษเห็นปานนี้เรียกว่า **ภคินีภริยา**
ภริยาเสมอด้วยพี่สาว น้องสาว.

(๖) ภริยาใดในโลกนี้เห็นสามีแล้วชื่นชมยินดี
เหมือนเพื่อนผู้จากไปนานแล้วกลับมา เป็นหญิงมีศีล
มีวัตร ปฏิบัติสามี ภริยาของบุรุษเห็นปานนี้เรียกว่า
สขีภริยา ภริยาเสมอด้วยเพื่อน.

(๗) ภริยาใดสามีเมื่อยนต์ ชูตะคอก ก็ไม่โกรธ
ไม่คิดพิโรธโกรธตอบสามี อดทนได้ เป็นไปตามอำนาจ
สามี ภริยาของบุรุษเห็นปานนี้เรียกว่า **ทาสีภริยา**
ภริยาเสมอด้วยทาสี.

ภริยาที่เรียกว่า

วธกาภริยา ๑, โจรีภริยา ๑, อัยยาภริยา ๑

ภริยาทั้ง ๓ จำพวกนั้น ล้วนแต่เป็นคนทุศีล
หยาบช้ำ ไม่เอื้อเฟื้อ เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงนรก.

ส่วนภริยาที่เรียกว่า

มาตาภริยา ๑, ภคินีภริยา ๑

สจีภริยา ๑, ทาสีภริยา ๑

ภริยาทั้ง ๔ จำพวกนั้น เพราะตั้งอยู่ในศีล
ถนอมรักไว้อย่างเย็น เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติ.

นางสุชาดา! ภริยาของบุรุษ ๗ จำพวกนี้แล
เธอเป็นภริยาจำพวกไหน ใน ๗ จำพวกนั้น.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ขอ
พระผู้มีพระภาค โปรดทรงจำหม่อมฉันว่า เป็นภริยาของสามี
ผู้เสมอด้วยทาสี.

มนุษย์ผี

คหบดีและคหปตานีทั้งหลาย การอยู่ร่วม ๔
ประการนี้

๔ ประการเป็นอย่างไรเล่า? คือ :-

- (๑) ชายผิ้อยู่ร่วมกับหญิงผี
- (๒) ชายผิ้อยู่ร่วมกับหญิงเทวดา
- (๓) ชายเทวดาอยู่ร่วมกับหญิงผี
- (๔) ชายเทวดา อยู่ร่วมกับหญิงเทวดา

คหบดีและคหปตานีทั้งหลาย! ก็ชายผิ้อยู่ร่วมกับ
หญิงผิ้อย่างไร?

สามีในโลกนี้เป็นผู้มักฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติ
ผิดในกาม พுகเท็จ คึ่มน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้ง
แห่งความประมาท เป็นคนทุศีล มีบาปกรรม มีใจอันมลทิน
คือความตระหนี่ครอบงำ ค่าและบริภาษสมณพราหมณ์
อยู่ครองเรือน แม้ภรรยาของเขาก็เป็นผู้มักฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์
ประพฤติผิดในกาม ฯลฯ เป็นคนทุศีล มีบาปกรรม มีใจ

อันมลทินคือความตระหนี่ครอบงำ ค่าและบริภาพ
สมณพราหมณ์ อยู่ครองเรือน.

คหบดีและคหปตานีทั้งหลาย! ชายฝืออยู่ร่วมกับ
หญิงฝือ อย่างนี้แล.

คหบดีและคหปตานีทั้งหลาย! ก็ชายฝืออยู่ร่วมกับ
หญิงเทวดาอย่างไร ?

สามีในโลกนี้เป็นผู้มักฆ่าสัตว์ ฯลฯ ค่าและบริภาพ
สมณพราหมณ์ อยู่ครองเรือน ส่วนภรรยาของเขาเป็นผู้
งดเว้น จากการฆ่าสัตว์ จากการลักทรัพย์ จากการประพฤดิ
ผิดในกาม จากการพูดเท็จ จากการดื่มน้ำเมาคือสุราเมรัย
อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท มีศีล มีกัลยาณธรรม มีใจ
ปราศจากมลทินคือความตระหนี่ ไม่ค่าไม่บริภาพสมณพราหมณ์
อยู่ครองเรือน.

คหบดีและคหปตานีทั้งหลาย! ชายฝืออยู่ร่วมกับ
หญิงเทวดา อย่างนี้แล.

คหบดีและคหปตานีทั้งหลาย! ก็ชายเทวดาอยู่
ร่วมกับหญิงฝืออย่างไร ?

สามีในโลกนี้เป็นผู้ดเว้น จากการฆ่าสัตว์ ๑๗๗
อยู่ครองเรือน ส่วนภรรยาของเขาเป็นผู้มักฆ่าสัตว์ ๑๗๗
ค่าและบริภษสมณพราหมณ์ อยู่ครองเรือน.

คหบดีและคหปตานีทั้งหลาย! ชายเทวดาอยู่ร่วม
กับหญิงผี อย่างนี้แล.

คหบดีและคหปตานีทั้งหลาย! ก็ชายเทวดาอยู่ร่วม
กับหญิงเทวดาอย่างไร ?

สามีในโลกนี้เป็นผู้ดเว้น จากการฆ่าสัตว์ ๑๗๗
ไม่ค่าไม่บริภษสมณพราหมณ์ อยู่ครองเรือน แม้ภรรยา
ของเขาก็เป็นผู้ดเว้น จากการฆ่าสัตว์ ๑๗๗ ไม่ค่าไม่
บริภษสมณพราหมณ์ อยู่ครองเรือน

คหบดีและคหปตานีทั้งหลาย! ชายเทวดาอยู่ร่วม
กับหญิงเทวดา อย่างนี้แล.

คหบดีและคหปตานีทั้งหลาย! การอยู่ร่วม ๔
ประการนี้แล.

ภรรยาและสามีทั้งสองเป็นผู้ทุศีล เป็นคนตระหนี่
มักค่าว่าสมณพราหมณ์ เชื่อว่าเป็นผีมาอยู่ร่วมกัน.

สามีเป็นผู้รู้สึก มีความตระหนี่ มักด่าว่า สมณพราหมณ์ ส่วนภรรยาเป็นผู้มีสติ รู้ความประสงค์ ของผู้ขอ ปราศจากความตระหนี่ ภรณยานั้นชื่อว่าเทวดา อยู่ร่วมกับสามีดี.

สามีเป็นผู้มีสติ รู้ความประสงค์ของผู้ขอ ปราศจากความตระหนี่ ส่วนภรรยาเป็นผู้รู้สึก มีความตระหนี่ มักด่าว่าสมณพราหมณ์ ชื่อว่าหญิงผิอยู่ร่วมกับ สามีเทวดา.

ทั้งสองเป็นผู้มีศรัทธา รู้ความประสงค์ ของ ผู้ขอมีความสำรวม เป็นอยู่โดยธรรม ภรรยาและสามี ทั้งสองนั้น เจริญด้วยคำที่น่ายรักแก่กันและกัน ย่อมมีความ เจริญรุ่งเรืองมาก มีความผาสุก ทั้งสองฝ่ายมีศีลเสมอกัน รักใคร่กันมาก ไม่มีใจร้ายต่อกัน ครั้นประพฤติธรรม ในโลกนี้แล้ว เป็นผู้มั่งคั่งและวัตรเสมอกัน ย่อมเป็นผู้สวดย กามารมณ์เปลื้องพันธันบันเทิงใจอยู่ในเทวโลก.

๕๐ พุทธวจน ฉบับ ๗

สิ่งใดมีความเกิด เป็นธรรมดา

สิ่งนั้นทั้งหมด

มีความดับไป เป็นธรรมดา

มหา. ที. ๑๐/๔๕/๔๕.

เข้าใจเรื่องกรรม

เรื่องควรทราบเกี่ยวกับกรรม ทั้ง ๖ แห่งมูม

ภิกษุ ท. ! กรรม เป็นสิ่งที่บุคคลควรทราบ, นิทานสัมภวะ (เหตุเป็นแดนเกิดพร้อม) แห่งกรรม เป็นสิ่งที่บุคคลควรทราบ, เวมัตตตา (ความมีประมาณต่างๆ) แห่งกรรม เป็นสิ่งที่บุคคลควรทราบ, วิบาก (ผลแห่งการกระทำ) แห่งกรรม เป็นสิ่งที่บุคคลควรทราบ, กัมมนิโรธ (ความดับไม่เหลือแห่งกรรม) เป็นสิ่งที่บุคคลควรทราบ, กัมมนิโรธคามินีปฏิปทา (ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งกรรม) เป็นสิ่งที่บุคคลควรทราบ ... คำที่เรากล่าวแล้วคั้งนี้ นั่น เราอาศัยอะไรกล่าวเล่า ?

ภิกษุ ท. ! เรากล่าวซึ่งเจตนา ว่าเป็นกรรม เพราะว่าเป็นเจตนาแล้ว ย่อมกระทำซึ่งกรรม ด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ.

ภิกษุ ท. ! นิทานสัมภวะแห่งกรรมคั้งหลาย เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุ ท. ! นิทานสัมภวะ(เหตุเป็นแดนเกิดพร้อม)
แห่งกรรมทั้งหลาย คือ ผัสสะ.

ภิกษุ ท. ! เวมัตตตาแห่งกรรมทั้งหลาย เป็น
อย่างไรเล่า ?

ภิกษุ ท. ! กรรมที่ทำให้เสวยในนรก มีอยู่,
กรรมที่ทำให้สัตว์เสวยเวทนาในกำเนิดเครื่องจวน มีอยู่,
กรรมที่ทำให้สัตว์ให้เสวยเวทนาในเปรตวิสัย มีอยู่, กรรมที่
ทำสัตว์เสวยในมนุษย์โลก มีอยู่, กรรมที่ทำให้สัตว์เสวยใน
เทวโลก มีอยู่,

ภิกษุ ท. ! นี้เรากล่าวว่า เวมัตตตา (ความมี
ประมาณต่าง ๆ) แห่งกรรมทั้งหลาย.

ภิกษุ ท. ! วิบากแห่งกรรมทั้งหลาย เป็น
อย่างไรเล่า ?

ภิกษุ ท. ! เรากล่าววิบากแห่งกรรมทั้งหลาย
ว่ามีอยู่ ๓ อย่าง คือ วิบากในทิวฐธรรม (คือทันควัน) หรือ
ว่า วิบากในอุปัชชะ (คือในเวลาต่อมา) หรือว่า วิบากใน
อปปริยายะ (คือในเวลาต่อมาอีก).

ภิกษุ ท.! นี่เรากล่าวว่า วิบากแห่งกรรม
ทั้งหลาย.

ภิกษุ ท.! กัมมนิโรธ เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุ ท.! ความดับแห่งกรรมย่อมมี เพราะ
ความดับแห่งผัสสะ.

อริยอัฏฐังคิกมรรค (อริยมรรคมืองค์แปด) นี้แน่นอน
เป็นกัมมนิโรธคามินีปฏิปทา (ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับไม่เหลือ
แห่งกรรม); ได้แก่ สิ่งเหล่านี้คือ :-

สัมมาทิฏฐิ (ความเห็นชอบ)

สัมมาสังกัปปะ (ความดำริชอบ)

สัมมาวาจา (การพูดจาชอบ)

สัมมากัมมันตะ (การทำงานชอบ)

สัมมาอาชีวะ (การเลี้ยงชีวิตชอบ)

สัมมาวายามะ (ความพากเพียรชอบ)

สัมมาสติ (ความระลึกชอบ)

สัมมาสมาธิ (ความตั้งใจมั่นชอบ).

ภิกษุ ท.! เมื่อใด อริยสาวก ย่อมรู้ชัดซึ่งกรรม
อย่างนี้, รู้ชัดซึ่งนิทานสัมภาวะแห่งกรรม อย่างนี้, รู้ชัดซึ่ง

เวมัตตดาแห่งกรรม อย่างนี้, ฐัฏฐังซึ่งวิบากแห่งกรรม อย่างนี้,
ฐัฏฐังซึ่งกัมมนิโรธ อย่างนี้, ฐัฏฐังซึ่งกัมมนิโรธคามินีปฏิปทา
อย่างนี้;

อริยสาวกนั้น ย่อมรู้ชัดซึ่งพรหมจรรย์นี้ว่าเป็น
เครื่องเจาะแทงกิเลส เป็นที่ดับไม่เหลือแห่งกรรม.

ภิกษุ ท. ! ข้อที่เรากล่าวแล้วว่า

“กรรม เป็นสิ่งที่บุคคลควรทราบ,

นิทานสัมภาวะแห่งกรรม เป็นสิ่งที่บุคคลควรทราบ,

เวมัตตดาแห่งกรรม เป็นสิ่งที่บุคคลควรทราบ,

วิบากแห่งกรรม เป็นสิ่งที่บุคคลควรทราบ,

กัมมนิโรธ เป็นสิ่งที่บุคคลควรทราบ,

กัมมนิโรธคามินีปฏิปทา เป็นสิ่งที่บุคคลควรทราบ”

ดังนี้ (รวมสิ่งที่บุคคลควรทราบเกี่ยวกับกรรมทั้ง ๖ แห่งมม) นั้น
เราอาศัยความข้อนี้อีกแล้ว.

กรรมเปรียบด้วยก้อนเกลือ

ภิกษุ ท. ! ใครพึงกล่าวว่า คนทำกรรมอย่างใด ๆ
ย่อมเสวย กรรมนั้น อย่างนั้น ๆ ดังนี้ เมื่อเป็นอย่างนั้น
การอยู่ประพาศพิพรหมจรรย์ก็มีไม่ได้ ช่องทางที่จะทำ
ที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบก็ไม่มีปรากฏ

ส่วนใครกล่าวว่า คนทำกรรมอันจะพึงให้ผล
อย่างใด ๆ ย่อมเสวย ผลของกรรมนั้น อย่างนั้น ๆ ดังนี้
เมื่อเป็นอย่างนี้ การอยู่ประพาศพิพรหมจรรย์ย่อมมีได้
ช่องทางที่จะทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบก็ย่อมปรากฏ.

ภิกษุ ท. ! บาปกรรมแม้ประมาณน้อย ที่
บุคคลบางคนทำแล้ว บาปกรรมนั้นย่อมนำเขาไปนรกได้
บาปกรรมประมาณน้อยอย่างเดียวกันนั้น บางคนทำแล้ว
กรรมนั้นเป็นทิวฐธรรมเวทนียกรรม (ให้ผลในภพปัจจุบัน)
ไม่ปรากฏผลมากต่อไปเลย.

บาปกรรม แม้ประมาณน้อย บุคคลชนิดใด
ทำแล้ว บาปกรรมนั้นจึงนำเขาไปนรกได้ ?

บุคคลบางคน ในโลกนี้เป็นผู้มีกายมิได้อบรม
มีศีลมิได้อบรม มีจิตมิได้อบรม มีปัญญามิได้อบรม
มีคุณความดีน้อย เป็นอปปาคุมะ (ผู้มีใจคับแคบใจหายใจต่ำทราวม)
เป็นอปปทูกขวิหารี (มีปกตಿಯู่เป็นทุกข์ด้วยเหตุเล็กน้อย คือ
เป็นคนเจ้าทุกข์) บาปกรรมแม้ประมาณน้อย บุคคลชนิดนี้
ทำแล้ว บาปกรรมนั้นย่อมนำเขาไปนรกได้.

บาปกรรม ประมาณน้อยอย่างเดียวกัน บุคคล
ชนิดใด ทำแล้ว กรรมนั้นจึงเป็นทิฏฐุธรรมเวทนิยกรรม
ไม่ปรากฏผลมากต่อไปเลย ?

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มีกาย... มีศีล... มีจิต...
มีปัญญาได้อบรมแล้ว มีคุณความดีมาก เป็นมหาตมะ
(ผู้มีใจกว้างขวาง ใจบุญ ใจสูง) เป็นอปปมาณวิหารี (มีปกตಿಯู่
ด้วยธรรมอันหาประมาณมิได้ คือเป็นคนไม่มีหรือไม่แสดงกิเลส
ซึ่งจะเป็นเหตุให้เขาประมาณได้ว่า เป็นคนดีแท้ไหน) บาปกรรม
ประมาณน้อยอย่างเดียวกันนั้น บุคคลชนิดนี้ทำแล้วกรรม
นั้นเป็นทิฏฐุธรรมเวทนิยกรรม ไม่ปรากฏผลมากต่อไปเลย.

ภิกษุ ท.! ต่างว่าคนใส่เกลือลงไปในถ้วยน้ำ
เล็กๆ หนึ่งก้อน ท่านทั้งหลายจะสำคัญว่าอะไร น้ำอันน้อย

ในถ้วยน้ำนั้นจะกลายเป็นน้ำเค็ม ไม่น่าดื่มไป เพราะเกลือ
ก้อนนั้นใช่ใหม ?

“เป็นเช่นนั้น พระเจ้าข้า !”

เพราะเหตุไร ?

“เพราะเหตุว่า น้ำในถ้วยน้ำนั้นมีน้อย มันจึงเค็มได้...
เพราะเกลือก้อนนั้น”

ต่างว่าคนใส่เกลือก้อนขนาดเดียวกันนั้น ลงไปใน
แม่ น้ำคองคาท่านทั้งหลายจะสำคัญว่าอะไร น้ำในแม่ น้ำคองคา
นั้นจะกลายเป็นน้ำเค็ม ดื่มไม่ได้ เพราะเกลือก้อนนั้นหรือ ?

“หามิได้ พระเจ้าข้า !”

เพราะเหตุอะไร ?

“เพราะเหตุว่า น้ำในแม่ น้ำคองคามีมาก น้ำนั้นจึงไม่เค็ม...
เพราะเกลือก้อนนั้น”

จันนั้นนั่นแหละ. ภิกษุ ท. ! บาปกรรมแม้ประมาณ
น้อย บุคคลบางคนทำแล้ว บาปกรรมนั้น ย่อมนำไปนรกได้
ส่วนบาปกรรมประมาณน้อยอย่างเดียวกันนั้น บางคน
ทำแล้ว กรรมนั้นเป็นทิฏฐธรรมเวทนียกรรม ไม่ปรากฏผล
มากต่อไปเลย...

ภิกษุ ท. ! คนบางคนยอมผูกพันเพราะทรัพย์
แม้ถึงกหาปณะ... แม้ ๑ กหาปณะ... แม้ ๑๐๐ กหาปณะ
ส่วนบางคนไม่ผูกพันเพราะทรัพย์เพียงเท่านั้น.

คนอย่างไร จึงผูกพันเพราะทรัพย์ แม้ถึงกหาปณะ
ฯลฯ คนบางคนในโลกนี้เป็นคนจน มีสมบัติน้อย มีโภคะน้อย
คนอย่างนี้ยอมผูกพันเพราะทรัพย์แม้ ถึงกหาปณะ ฯลฯ.

คนอย่างไร ไม่ผูกพันเพราะทรัพย์เพียงเท่านั้น ?
คนบางคนในโลกนี้เป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก
คนอย่างนี้ ย่อมไม่ผูกพันเพราะทรัพย์เพียงเท่านั้น จินนนั้น
นั่นแหละ.

ภิกษุ ท. ! บาปกรรมแม้ประมาณน้อย บุคคล
บางคนทำแล้ว บาปกรรมนั้นย่อมนำเขาไปนรกได้
ส่วนบาปกรรมประมาณน้อยอย่างเดียวกันนั้น บุคคล
บางคนทำแล้ว กรรมนั้นเป็นทิฏฐุธรรมเวทนียกรรม
ไม่ปรากฏผลมากต่อไปเลย...

กรรมที่เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม

ภิกษุ ท. ! กรรม ๔ อย่างเหล่านี้ เรากระทำให้
แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้ว ประกาศให้รู้ทั่วกัน.

กรรม ๔ อย่าง อย่างไรเล่า ?

ภิกษุ ท. ! กรรมดำ มีวิบากดำ ก็มีอยู่

ภิกษุ ท. ! กรรมขาว มีวิบากขาว ก็มีอยู่

ภิกษุ ท. ! กรรมทั้งดำทั้งขาว มีวิบากทั้งดำ
ทั้งขาว ก็มีอยู่.

ภิกษุ ท. ! กรรมไม่ดำไม่ขาว มีวิบากไม่ดำ
ไม่ขาว เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม ก็มีอยู่.

ภิกษุ ท. ! กรรมดำ มีวิบากดำ เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุ ท. ! บุคคลบางคนในกรณีนี้ ย่อมปรุ้งแต่ง
กายสังขารอันเป็นไปกับด้วยความเบียดเบียน, ย่อมปรุ้งแต่ง
วจีสังขาร อันเป็นไปกับด้วยความเบียดเบียน, ย่อมปรุ้งแต่ง
มโนสังขาร อันเป็นไปกับด้วยความเบียดเบียน. ครั้นเขา
ปรุ้งแต่งสังขาร (ทั้งสาม) ดังนี้แล้ว ย่อม เข้าถึงโลก อันเป็นไป
กับด้วยความเบียดเบียน; ผัสสะทั้งหลาย อันเป็นไปกับ

ด้วยความเบียดเบียน ข่อมถูกต้องเขาซึ่งเป็นผู้เข้าถึงโลก
อันเป็นไปด้วยความเบียดเบียน; เขาอันผัสสะที่เป็นไป
กับด้วยความเบียดเบียนถูกต้องแล้ว ข่อมเสวยเวทนา
ที่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียน อันเป็นทุกข์โดยส่วนเดียว,
ดังเช่นพวกสัตว์นรก.

ภิกษุ ท. ! นี้เรียกว่า กรรมดำ มีวิบากดำ.

ภิกษุ ท. ! กรรมขาว มีวิบากขาว เป็นอย่างไรเล่า?

ภิกษุ ท. ! บุคคลบางคนในกรณีนี้ ข่อมปรุ้งแต่ง
กายสังขารอันไม่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียน, ข่อมปรุ้งแต่ง
วจีสังขารอันไม่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียน, ข่อมปรุ้งแต่ง
มโนสังขารอันไม่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียน, ครั้นเขา
ปรุ้งแต่ง สังขาร (ทั้งสาม) ดังนี้แล้ว ข่อมเข้าถึงโลกอันไม่
เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียน; ผัสสะทั้งหลายที่ไม่
เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียน ข่อมถูกต้องเขาผู้เข้าถึง
โลกอันไม่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียน; เขาอันผัสสะ
ที่ไม่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียนถูกต้องแล้ว ข่อม
เสวยเวทนาที่ไม่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียน อันเป็นสุข
โดยส่วนเดียว, ดังเช่นพวกเทพสุภิกนิหา.

ภิกษุ ท. ! นี้เรียกว่า กรรมขาว มีวิบากขาว.

ภิกษุ ท. ! กรรมทั้งดำทั้งขาว มีวิบากทั้งดำทั้ง
ขาว เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุ ท. ! บุคคลบางคนในกรณีนี้ ย่อมปรุ้งแต่ง
กายสังขารอันเป็นไปกับด้วยความเบียดเบียนบ้าง ไม่เป็นไป
ด้วยความเบียดเบียนบ้าง, ย่อมปรุ้งแต่ง วจีสังขารอันเป็นไป
กับด้วยความเบียดเบียนบ้าง ไม่เป็นไปกับด้วยความ
เบียดเบียนบ้าง, ย่อมปรุ้งแต่ง มโนสังขาร อันเป็นไปกับด้วย
ความเบียดเบียนบ้าง ไม่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียนบ้าง,
ครั้นเขาปรุ้งแต่งสังขาร (ทั้งสาม) ดังนี้แล้ว ย่อมเข้าถึงโลก
อันเป็นไปกับด้วยความเบียดเบียนบ้าง ไม่เป็นไปด้วย
ความเบียดเบียนบ้าง; ผัสสะทั้งหลาย ที่เป็นไปกับด้วย
ความเบียดเบียนบ้าง ไม่เป็นไปด้วยความเบียดเบียนบ้าง
ย่อมถูกต้องเขาผู้เข้าถึง โลกอันเป็นไปกับด้วยความ
เบียดเบียนบ้าง ไม่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียนบ้าง;
เขาอันผัสสะที่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียนบ้าง ไม่เป็นไป
ด้วยความเบียดเบียนบ้าง ถูกต้องแล้ว ย่อมเสวยเวทนา
ที่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียนบ้าง ไม่เป็นไปด้วย

ความเบียดเบียนบ้าง อันเป็นเวทนาที่เป็นสุขและทุกข์เจือกัน,
ดังเช่นพวกมนุษย์ พวกเทพบางพวก พวกวินิบาตบางพวก.

ภิกษุ ท. ! นี้เรียกว่า กรรมทั้งคำทั้งขาว มีวิบาก
ทั้งคำทั้งขาว.

ภิกษุ ท. ! กรรมไม่ดำไม่ขาว มีวิบากไม่ดำ
ไม่ขาว เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม นั้นเป็น อย่างไรเล่า ?

คือ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา
สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ
สัมมาสมาธิ.

ภิกษุ ท. ! นี้เรียกว่า กรรมไม่ดำไม่ขาว มีวิบาก
ไม่ดำไม่ขาว เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม.

ภิกษุ ท. ! เหล่านี้แล กรรม ๘ อย่าง ที่เรา
ทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้วประกาศให้รู้ทั่วกัน.

วิธีดับกรรม

ภิกษุ ท. ! ...อริยมรรคมีองค์แปด นั้นนั่นเอง เป็นกัมมนิโรธคามินีปฏิปทา (ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งกรรม); ได้แก่ สิ่งเหล่านี้คือ :-

- สัมมาทิฏฐิ (ความเห็นชอบ)
- สัมมาสังกัปปะ (ความดำริชอบ)
- สัมมาวาจา (การพูดจาชอบ)
- สัมมากัมมันตะ (การทำกรงานชอบ)
- สัมมาอาชีวะ (การเลี้ยงชีวิตชอบ)
- สัมมาวายามะ (ความพากเพียรชอบ)
- สัมมาสติ (ความระลึกชอบ)
- สัมมาสมาธิ (ความตั้งใจมั่นชอบ).

ภกท. อี. ๒๒/๔๖๕/๓๓๔.

รายละเอียดเกี่ยวกับอริยมรรคมีองค์แปด สามารถอ่านเพิ่มเติมได้ที่
หน้า ๑๔๓

วิบากกรรมอย่างเบาของหมู่อัตว์

ภิกษุ ท. ! ปาณาติบาต (ฆ่าสัตว์) ที่เสพทั่วแล้ว
เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อนรก เป็นไปเพื่อ
กำเนิดดิรัจฉาน เป็นไปเพื่อเปรตวิสัย.

วิบากแห่งปาณาติบาตของผู้เป็นมนุษย์ที่เบากว่า
วิบากทั้งปวง คือวิบากที่เป็นไปเพื่อ มีอายุสั้น.

ภิกษุ ท. ! อทินนาทาน (ลักทรัพย์) ที่เสพทั่วแล้ว
เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อนรก เป็นไปเพื่อ
กำเนิดดิรัจฉาน เป็นไปเพื่อเปรตวิสัย.

วิบากแห่งอทินนาทานของผู้เป็นมนุษย์ที่เบากว่า
วิบากทั้งปวง คือวิบากที่เป็นไปเพื่อ ความเสื่อมแห่ง
โภคะ.

ภิกษุ ท. ! กามสุมิจฉาจาร (ประพฤตินอกใจ)
ที่เสพทั่วแล้ว เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อนรก
เป็นไปเพื่อกำเนิดดิรัจฉาน เป็นไปเพื่อเปรตวิสัย.

วิบากแห่งกามสุมิจฉาจารของผู้เป็นมนุษย์ที่เบากว่า
วิบากทั้งปวง คือวิบากที่เป็นไปเพื่อ ก่อเวรด้วยศัตรู.

ภิกษุ ท.! **มุสาวาท** (คำเท็จ) ที่เสพทั่วแล้ว
เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อนรก เป็นไปเพื่อ
กำเนิดดิรัจฉาน เป็นไปเพื่อเปรตวิสัย.

วิบากแห่งมุสาวาทของผู้เป็นมนุษย์ที่เขากว่า
วิบากทั้งปวง คือวิบากที่เป็นไปเพื่อ การถูกกล่าวคู่ด้วย
คำไม่จริง.

ภิกษุ ท.! **ปิสุณวาท** (คำขู่ยงให้แตกกัน) ที่เสพ
ทั่วแล้ว เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อนรก
เป็นไปเพื่อกำเนิดดิรัจฉาน เป็นไปเพื่อเปรตวิสัย.

วิบากแห่งปิสุณวาทของผู้เป็นมนุษย์ที่เขากว่า
วิบากทั้งปวง คือวิบากที่เป็นไปเพื่อ การแตกจากมิตร.

ภิกษุ ท.! **ผรุสวาท** (คำหยาบ) ที่เสพทั่วแล้ว
เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อนรก เป็นไปเพื่อ
กำเนิดดิรัจฉาน เป็นไปเพื่อเปรตวิสัย.

วิบากแห่งผรุสวาทของผู้เป็นมนุษย์ที่เขากว่า
วิบากทั้งปวง คือวิบากที่เป็นไปเพื่อ การได้ฟังเสียงที่
ไม่น่าพอใจ.

ภิกษุ ท.! **สัมผัปปลาวาที** (คำเพื่อเจ้า) ที่เสพ
ทั่วแล้ว เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อนรก
เป็นไปเพื่อกำเนิดครั้งจกาน เป็นไปเพื่อเปรตวิสัย.

วิบากแห่งผรุสวาทของผู้เป็นมนุษย์ที่เบาว่า
วิบากทั้งปวง คือวิบากที่เป็นไปเพื่อวาจาที่ไม่มีใคร
เชื่อถือ.

ภิกษุ ท.! **การค้ำน้ำเมา**คือสุราและเมรัย ที่เสพ
ทั่วแล้ว เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อนรก
เป็นไปเพื่อกำเนิดครั้งจกาน เป็นไปเพื่อเปรตวิสัย.

วิบากแห่งการค้ำน้ำเมาคือสุราและเมรัย ของ
ผู้เป็นมนุษย์ที่เบาว่าวิบากทั้งปวง คือวิบากที่เป็นไปเพื่อ
ความเป็นบ้า (อุมมตก).

ฉลาดในเรื่องกรรม

บุคคลเป็นพราหมณ์เพราะชาติ (กำเนิด) ก็หามิได้;
จะมีใช้พราหมณ์เพราะชาติ (กำเนิด) ก็หามิได้ :

บุคคลเป็นพราหมณ์เพราะกรรม;
ไม่เป็นพราหมณ์ ก็เพราะกรรม.

บุคคลเป็นชวานา ก็เพราะกรรม;
เป็นศีลปิน ก็เพราะกรรม,

บุคคลเป็นพ่อค้า ก็เพราะกรรม;
เป็นคนรับใช้ ก็เพราะกรรม,

บุคคลแม้เป็นโจร ก็เพราะกรรม;
เป็นนักรบ ก็เพราะกรรม,

บุคคลเป็นปุโรหิต ก็เพราะกรรม;
แม้เป็นพระราชา ก็เพราะกรรม,

บัณฑิตทั้งหลายย่อมเห็นซึ่งกรรมนั้น
ตามที่เป็นจริงอย่างนี้.

ชื่อว่าเป็นผู้เห็นซึ่งปฏิจอสุมุปบาท
เป็นผู้ฉลาดในเรื่องวิบากแห่งกรรม.

โลกย่อมเป็นไปตามกรรม
หมู่สัตว์ย่อมเป็นไปตามกรรม.

สัตว์ทั้งหลาย มีกรรมเป็นเครื่องรัด
เหมือนลิ่มสลักขันยัตถที่กำลังแล่นไปอยู่.

สัตว์ทั้งหลาย เป็นผู้ที่มีกรรมเป็นของตน
เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด
มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย
กระทำกรรมใดไว้ ดีก็ตาม ชั่วก็ตาม
จักเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น.

วินิจฉัยกรรม

เมื่อจะกระทำ

ราहुล ! เธอใคร่จะทำกรรมใดด้วยกาย พึงพิจารณากรรมนั้นเสียก่อนว่า “กายกรรมที่เราใคร่จะกระทำนี้เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนเองบ้าง เบียดเบียนผู้อื่นบ้าง เบียดเบียนทั้งสองฝ่ายบ้าง เป็นกายกรรมที่เป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก หรือไม่หนอ ?” ดังนี้.

ราहुล ! ถ้าเธอพิจารณา รู้สึกลอยๆดังนี้ไซ้, เธอไม่พึงกระทำกายกรรมชนิดนั้นโดยถ่ายเดียว.

ราहुล ! ถ้าเธอพิจารณา รู้สึกลอยๆดังนี้ว่า “กายกรรมที่เราใคร่จะกระทำนี้ ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนเองบ้าง ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนทั้งสองฝ่ายบ้าง เป็นกายกรรมที่เป็นกุศล มีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก ดังนี้ไซ้.

ราहुล ! เธอพึงกระทำกายกรรมชนิดนั้น.

เมื่อกระทำอยู่

ราหุล! เมื่อเธอกระทำกรรมใดด้วยกายอยู่ พึงพิจารณากรรมนั้นว่า “กายกรรมที่เรากำลังกระทำอยู่นี้ เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนเองบ้าง เบียดเบียนผู้อื่นบ้าง เบียดเบียนทั้งสองฝ่ายบ้าง เป็นกายกรรมที่เป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก หรือไม่หนอ?” ดังนี้.

ราหุล! ถ้าเธอพิจารณา รู้สึ้อยู่ดังนี้ไซ้, เธอพึงเลิกละกายกรรมชนิดนั้นเสีย.

ราหุล! ถ้าเธอพิจารณา รู้สึ้อยู่ดังนี้ว่า “กายกรรมที่เรากำลังกระทำอยู่นี้ ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนเองบ้าง ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนทั้งสองฝ่ายบ้าง เป็นกายกรรมที่เป็นกุศล มีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก” ดังนี้ไซ้.

ราหุล! เธอพึงเร่งเพิ่มการกระทำกายกรรมชนิดนั้น.

เมื่อกระทำแล้ว

ราหุล ! เมื่อเธอกระทำความผิดด้วยวาจาแล้ว พึงพิจารณากรรมนั้น ว่า “กายกรรมที่เรากระทำแล้วนี้เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนเองบ้าง เบียดเบียนผู้อื่นบ้าง เบียดเบียนทั้งสองฝ่ายบ้าง เป็นกายกรรมที่เป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก หรือไม่หนอ ?” ดังนี้,

ราหุล ! ถ้าเธอพิจารณา รู้สึกอยู่ดังนี้ไฉรั, เธอพึงแสดง พึงเปิดเผย พึงกระทำให้เป็นของหงาย ซึ่งกายกรรมนั้น ในพระศาสนาหรือในเพื่อนสพรหมจรรย์ผู้เป็นวิญญูชนทั้งหลาย, ครั้นแสดง ครั้นเปิดเผย ครั้นกระทำ ให้เป็นของหงายแล้ว พึงถึงซึ่งความระว่างสังวรต่อไป.

ราหุล ! ถ้าเธอพิจารณา รู้สึกอยู่ดังนี้ว่า “กายกรรมที่เรากระทำแล้วนี้ ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนเองบ้าง ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนทั้งสองฝ่ายบ้าง เป็นกายกรรมที่เป็นกุศล มีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก” ดังนี้ ไฉรั.

๑๑๒ พุทธวจน ฉบับ ๗

ราหุล! เธอพึงอยู่ด้วยปีติและปราโมทย์
ตามศึกษาในกุศลธรรมทั้งหลายอยู่ ทั้งกลางวันและ
กลางคืนเถิด.

ม. ม. ๑๓/๑๒๘/๑๓๐.

ราชา ! ความพอใจอันใด
ราชาอันใด นันทอันใด ตัณหาอันใด
มีอยู่ในรูป ในเวทนา ในสัญญา
ในสังขาร และในวิญญาณ
เพราะการติดแล้ว ข้องแล้วในสิ่งนั้น ๆ
เพราะฉะนั้น จึงเรียกว่า สัตว์ ดังนี้

การบวชที่ไร้ประโยชน์

ภิกษุ ท. ! อาชีพดำที่ที่สุด ในบรรดาอาชีพทั้งหลาย คือการขอทาน.

ภิกษุ ท. ! คำสาปแข่งอย่างยิ่ง ในโลกนี้ คือ คำสาปแข่งว่า “แกถือกระเบื้องในมือเที่ยวขอทานเถอะ” ดังนี้.

ภิกษุ ท. ! กุลบุตรทั้งหลาย เข้าถึงอาชีพนี้ เป็นผู้เป็นไปในอำนาจแห่งประโยชน์ เพราะอาศัยอำนาจ แห่งประโยชน์, ไม่ใช่เป็นคนหนีราชทัณฑ์ ไม่ใช่เป็นคนขอให้โจรปล่อยตัวไปบวช ไม่ใช่เป็นคนหนีหนี้ ไม่ใช่เป็นคนหนีภัย ไม่ใช่เป็นคนไร้อาชีพ, จึงบวช

อีกอย่างหนึ่ง กุลบุตรนี้บวชแล้ว โดยที่คิดเช่นนี้ว่า เราทั้งหลายเป็นผู้ถูกขังเอาแล้ว โดยชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปรีทเวะ ทุกขะ โทมนัส อุปายาสทั้งหลาย เป็นผู้อันความทุกข์ขังเอาแล้ว มีความทุกข์เป็นเบื้องหน้าแล้ว ทำไฉน การทำที่สุดแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้ จะพึงปรากฏแก่เรา ดังนี้.

ภิกษุ ท. ! แต่ว่ากุลบุตรผู้บวชแล้วอย่างนี้ กลับเป็นผู้มากไปด้วยอภิชฌา มีราคะแก่กล้าในกามทั้งหลาย มีจิตพยายาม มีความคำริแห่งใจเป็นไปในทางประทุษร้าย มีสติอันลึ้มหลงแล้ว ไม่มีสัมปชัญญะ มีจิตไม่ตั้งมั่นแล้ว มีจิตหมุนไปผิดแล้ว มีอินทรีย์อันตนไม่สำรวมแล้ว.

ภิกษุ ท. ! เปรียบเหมือน ต้นพินจากเชิงตะกอน ที่เผาศพ ยังมีไฟติดอยู่ทั้งสอง ตรงกลางก็เปื้อนอุจจาระ ย่อมใช้ประโยชน์เป็นไม้ในบ้านเรือนก็ไม่ได้ ย่อมใช้ประโยชน์เป็นไม้ในป่าก็ไม่ได้, ข้อนี้ฉันใด;

ภิกษุ ท. ! เรากล่าวบุคคลนี้ว่ามีอุปมาเช่นนั้น; คือ เป็นผู้เสื่อมจากโภคะแห่งศฤหัตถ์ด้วย, ไม่ทำประโยชน์แห่งสมณะให้บริบูรณ์ ด้วย.

ท่านจงถวายทานในสงฆ์เถิด
เมื่อท่านถวายทานในสงฆ์อยู่,
จิตจักเลื่อมใส;

ท่านเป็นผู้มีจิตอันเลื่อมใสแล้ว

ภายหลังแต่การตายเพราะการทำลายแห่งกาย
จักเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์.

สังฆทานดีกว่า !

“ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! ทานประจำสกุลวงศ์ ข้าพระองค์
ยังให้อยู่ แต่ว่าท่านนั้นข้าพระองค์ให้เฉพาะหมู่ภิกษุผู้เป็นอรหันต์
หรือผู้ปฏิบัติอหัตตมรรค ที่อยู่ป่า ที่ถือบิณฑบาต ที่ถือผ้าสุกุล
เป็นวัตร ”

คหบดี ! ข้อที่จะรู้ว่าคนเหล่านี้เป็นพระ
อรหันต์หรือปฏิบัติอหัตตมรรคนั้น เป็นสิ่งที่รู้ได้ยาก
สำหรับท่านผู้เป็นคฤหัสถ์ผู้บริโศกคาม ผู้ยังมีการนอน
เบียดบุตร บริโศกใช้สอยกระแจะจันทน์และผ้าจาก
เมืองกาสิ ทัดทรงมาลาและเครื่องกลั่นและเครื่องพัดทา
ยินคืออยู่ด้วยทองและเงิน.

คหบดี ! ถึงแม้ภิกษุจะเป็น ผู้อยู่ป่าเป็นวัตร
ถ้าเป็น ผู้ฟุ้งซ่าน ถือตัว กลับกโลกพุดมาก มีวาจาไม่
แน่นอน มีสติเสื่อมหลง ปราศจากสัมปชัญญะ ไม่มีสมาธิ
มีจิตหมุนไปผิด มีอินทรีย์อันปล่อยแล้ว : ด้วยอาการ
อย่างนี้ ภิกษุนั้น ควรถูกติเตียนด้วยของคณัน ๆ.

คหบดี! ถึงแม้ภิกษุจะเป็น ผู้อยู่ป่าเป็นวัตร
ถ้าเป็น ผู้ไม่ฟังชาน ไม่ถือตัว ไม่กลับกลอก ไม่พูดมาก
มีวาจาแน่นอน มีสติตั้งมั่น มีสัมปชัญญะ มีสมาธิ
มีเอกัคคตาจิต ดำรวมอินทรีย์ : ด้วยอาการอย่างนี้ ภิกษุนั้น
อันใคร ๆ ควรสรรเสริญด้วยองค์นั้น ๆ.

คหบดี! ถึงแม้ภิกษุจะเป็น ผู้อยู่ใกล้บ้าน ก็ดี
.... บิณฑบาตเป็นวัตร ก็ดี... ฉันทในที่นิมนต์ ก็ดี... ถือผ้า
บังสกุลเป็นวัตร ก็ดี... นุ่งห่มคหบดีจีวร ก็ดี ถ้าเป็นผู้
ฟังชาน ถือตัว กลับกลอก พูดมาก มีวาจาไม่แน่นอน มีสติ
เสื่อมลง ปราศจากสัมปชัญญะ ไม่มีสมาธิ มีจิตหมุนไป
ผิด มีอินทรีย์อันปล่อยแล้ว : ด้วยอาการอย่างนี้ ภิกษุนั้น
ควรถูกติเตียนด้วยองค์นั้น ๆ.

คหบดี! ถึงแม้ภิกษุจะเป็น ผู้อยู่ใกล้บ้าน ก็ดี
.... บิณฑบาตเป็นวัตร ก็ดี... ฉันทในที่นิมนต์ ก็ดี... ถือผ้า
บังสกุลเป็นวัตร ก็ดี... นุ่งห่มคหบดีจีวร ก็ดี ถ้าเป็นผู้
ไม่ฟังชาน ไม่ถือตัว ไม่กลับกลอก ไม่พูดมาก มีวาจา
แน่นอน มีสติตั้งมั่น มีสัมปชัญญะ มีสมาธิ มีเอกัคคตาจิต

ตำรวมอินทรีย์ : ด้วยอาการอย่างนี้ ภิกษุนั้นอันใคร ๆ
ควรสรรเสริญด้วยองค์นั้น ๆ.

เอาละ คหบดี ! ท่านจงถวายทานในสงฆ์เถิด
เมื่อท่านถวายทานในสงฆ์อยู่, จิตจักเลื่อมใส; ท่านเป็นผู้มี
จิตอันเลื่อมใสแล้ว ภายหลังแต่การตายเพราะการทำลาย
แห่งกาย จักเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์.

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! จำเดิมแต่วันนี้ไป ข้าพระองค์
จะถวายทานในสงฆ์”

“ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกาใด
ประพฤดิธรรมสมควรแก่ธรรม
ปฏิบัติชอบยิ่ง, ปฏิบัติตามธรรมอยู่;
ผู้นั้นชื่อว่า ย่อมสักการะ เคารพนับถือ
บูชาตถาคต ด้วยการบูชาอันสูงสุด”

ห้ามผู้อื่นให้ทาน ชื่อว่าไม่ใช่มิตร

ว่าจะ ! ผู้ใดห้ามผู้อื่นซึ่งให้ทาน ผู้นั้นชื่อว่า
เป็นอมิตร ผู้ทำอันตรายถึง ๓ สิ่ง คือ :-

ทำอันตรายต่อบุญ ของทายก (ผู้ให้ทาน),
ทำอันตรายต่อลาภของปฏิกาหก (ผู้รับทาน),
และตัวเองก็ชูดรากตัวเองกำจัดตัวเองเสียตั้งแต่
แรกแล้ว.

ว่าจะ ! ผู้ที่ห้ามผู้อื่นซึ่งให้ทาน ชื่อว่าเป็น
อมิตร ผู้ทำอันตรายถึง ๓ สิ่ง ดังนี้แล.

ว่าจะ ! เราเองย่อมกล่าวอย่างนี้ว่า “ผู้ใด
เทน้ำล้างหม้อ หรือน้ำล้างชามก็ตาม ลงในหลุมน้ำครำ
หรือทางน้ำโสโครก ซึ่งมีสัตว์มีชีวิตเกิดอยู่ในนั้นด้วยคิดว่า
สัตว์ในนั้นจะได้อาศัยเลี้ยงชีวิต ดังนี้แล้ว เราก็ยังกล่าวว่า
นั่นเป็นทางมาแห่งบุญ เพราะการทำแม้เช่นนั้น ไม่ต้อง
กล่าวถึงการให้ทานแก่มนุษย์ด้วยกัน” ดังนี้.

อีกอย่างหนึ่ง เรากล่าวว่าทานที่ให้แก่ผู้มีศีล
เป็นทานมีผลมาก. ทานที่ให้แก่ผู้ทุศีล หาเป็นอย่างนั้นไม่.

และผู้มีศีลนั้นเป็นผู้ละเอียดซึ่งองค์ ๕ และประกอบอยู่ด้วย
องค์ ๕.

ละองค์ ๕ คือ :-

ละกามฉันทะ

ละพยาบาท

ละถีนมิทระ (หดหู่ซึมเซา)

ละอุทธีจกุกุกุจจะ (ฟุ้งซ่านรำคาญ)

ละวิจิกิจฉา (ลัษณะสงสัย)

ประกอบด้วยองค์ ๕ คือ :-

ประกอบด้วยกองศีลชั้นอุเสหะ (คือชั้นพระอรหันต์)

ประกอบด้วยกองสมาธิชั้นอุเสหะ

ประกอบด้วยกองปัญญาชั้นอุเสหะ

ประกอบด้วยกองวิมุตติชั้นอุเสหะ

ประกอบด้วยกองวิมุตติญาณทัสสนะชั้นอุเสหะ.

เรากล่าววาทานที่ให้ในบุคคลผู้ละองค์ห้า และ
ประกอบด้วยองค์ห้า ด้วยอาการอย่างนี้ มีผลมาก ดังนี้.

มีลาภ เสื่อมลาภ มียศ เสื่อมยศ
นินทา สรรเสริญ สุข ทุกข์
แปดอย่างนี้ เป็นสิ่งที่ไม่เที่ยงในหมู่มนุษย์
ไม่ยั่งยืน มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา

ผลแห่งทาน

คบหบดี ! คนให้ทานอันเศร้าหมองหรือประณีตก็ตาม แต่ให้ทานนั้นโดยไม่เคารพ ไม่ทำความนอบน้อมให้ ไม่ให้ด้วยมือตนเอง ให้ของที่เหลือ ไม่เชื่อกรรมและผลของกรรม ให้ทาน

ทานนั้น ๆ ย่อมบังเกิดผลในตระกูลใด ๆ ในตระกูลนั้น ๆ จิตของผู้ให้ทานย่อมไม่น้อมไปเพื่อบริโภคอาหารอย่างดี ย่อมไม่น้อมไปเพื่อบริโภคผ้าอย่างดี ย่อมไม่น้อมไปเพื่อบริโภคยานอย่างดี ย่อมไม่น้อมไปเพื่อบริโภคกามคุณ ๕ อย่างดี แม้บริวารชนของผู้ให้ทานนั้นคือ บุตร ภรรยา ทาส คนใช้ คนทำงาน ก็ไม่เชื่อฟัง ไม่เจียหุฟัง ส่งจิตไปที่อื่นเสีย.

ข้อนี้เพราะเหตุไร ?

ทั้งนี้เพราะผลแห่งกรรมที่ตนกระทำโดยไม่เคารพ.

คหบดี ! บุคคลให้ทานอันเศร้าหมองหรือประณีตก็ตาม แต่ให้ทานนั้นโดยเคารพทำความนอบน้อมให้ให้ด้วยมือตนเอง ให้ของที่ไม่วุ่นวาย เชื่อกรรมและผลของกรรม ให้ทาน

ทานนั้น ๆ บังเกิดผลในตระกูลใด ๆ ในตระกูลนั้น ๆ จิตของผู้ให้ทานยอมน้อมไปเพื่อบริโภคอาหารอย่างดี ยอมน้อมไปเพื่อบริโภคผ้าอย่างดี ยอมน้อมไปเพื่อบริภคยานอย่างดี ยอมน้อมไปเพื่อบริโภคกามคุณ ๕ อย่างดี แม้บริวารชนของผู้ให้ทานนั้น คือ บุตร ภรรยา ทาส คนใช้ คนทำงาน ก็เชื่อฟังดี เจียวุฬง ไม่ส่งจิตไปที่อื่น.

ข้อนี้เพราะเหตุไร ?

ทั้งนี้เพราะผลของกรรมที่ตนกระทำโดยเคารพ.

คหบดี ! เรื่องเคยมีมาแล้ว มีพราหมณ์ชื่อเวลามาพราหมณ์ผู้นั้นได้ให้ทานเป็นมหาทานอย่างนี้ คือ ได้ให้ถาดทองเต็มด้วยรูปิยะ ๘๔,๐๐๐ ถาด ถาดรูปิยะเต็มด้วยทอง ๘๔,๐๐๐ ถาด ถาดสำริดเต็มด้วยเงิน ๘๔,๐๐๐ ถาดให้ช้าง ๘๔,๐๐๐ เชือก มีเครื่องประดับล้วนเป็นทอง มีธง

ทองคำด้วยข่ายทอง ให้รด ๘๔,๐๐๐ คัน หุ้มด้วยหนัง
ราชสีห์ หนังเสือโคร่ง หนังเสือเหลือง ผ้ายกมพลเหลือง
มีเครื่องประดับล้วนเป็นทอง มีธงทอง กลุมด้วยข่ายทอง
ให้แม่โคนม ๘๔,๐๐๐ ตัว มีน้ำมันไหลสะดวก ใช้ภาชนะ
เงินรองน้ำมัน ให้หญิงสาว ๘๔,๐๐๐ คน ประดับด้วยแก้ว
มณีและแก้วกฤษณกาล ให้บัลลังก์ ๘๔,๐๐๐ ที่ ลาดด้วยผ้า
โกเสาว์ ลาดด้วยขนแกะสีขาว เครื่องลาดมีลักษณะเป็น
ช่อดอกไม้ มีเครื่องลาดอย่างดีทำด้วยหนังขมด มีเครื่อง
ลาดเพดาน มีหมอนข้างแดงทั้งสอง ให้ผ้า ๘๔,๐๐๐ โกวฏี
เป็นผ้าเปลือกไม้ ผ้าแพร ผ้าฝ้าย เนื้อละเอียด จะป่วยกล่าว
ไปไยถึงข้าว น้ำ ของเคี้ยว ของบริโภคน เครื่องลูบไล้
ที่นอน ไหลไปเหมือนแม่น้ำ.

คหบดี! ท่านเพียงมีความคิดอย่างนี้ว่า สมัยนั้น
ผู้อื่นไม่ใช้เวลามพราหมณ์ผู้ที่ให้ท่านเป็นมหาทานนั้น.

คหบดี! แต่ท่านไม่ควรเห็นอย่างนี้ สมัยนั้น
เราเป็นเวลามพราหมณ์ เราได้ให้ท่านนั้นเป็นมหาทาน
ก็ในทานนั้น ไม่มีใครเป็นพระทักษิณชยบุคคล
ใคร ๆ ไม่ชำระทักษิณนั้นให้หมดจด.

คหบดี ! ทานที่บุคคลดวายเป็นทานผู้ถึงพร้อมด้วยทฤษฏี (พระโสดาบัน) ผู้เดียวบริโภค มีผลมากกว่าทานที่เวลามพราหมณ์ให้แล้ว.

ทานที่บุคคลดวายเป็นพระสกทาคามีผู้เดียวบริโภค มีผลมากกว่า ทานที่บุคคลดวายเป็นทานผู้ถึงพร้อมด้วยทฤษฏี ๑๐๐ ทานบริโภค.

ทานที่บุคคลดวายเป็นพระอนาคามีผู้เดียวบริโภค มีผลมากกว่า ทานที่บุคคลดวายเป็นพระสกทาคามี ๑๐๐ ทานบริโภค.

ทานที่บุคคลดวายเป็นพระอรหันต์ผู้เดียวบริโภค มีผลมากกว่า ทานที่บุคคลดวายเป็นพระอนาคามี ๑๐๐ ทานบริโภค.

ทานที่บุคคลดวายเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้ารูปเดียวบริโภค มีผลมากกว่าทาน ที่บุคคลดวายเป็นพระอรหันต์ ๑๐๐ รูปบริโภค.

ทานที่บุคคลดวายเป็นพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าบริโภค มีผลมากกว่า ทานที่บุคคลดวายเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า ๑๐๐ รูปบริโภค.

ทานที่บุคคลถวายให้ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้า เป็นประมุขบริโภค มีผลมากกว่า ทานที่บุคคลถวายให้ พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าบริโภค.

การที่บุคคล สร้างวิหารถวายสงฆ์ผู้มาจากจาตุรทิศ มีผลมากกว่าทาน ที่บุคคลถวายให้ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้า เป็นประมุขบริโภค.

การที่บุคคล มีจิตเลื่อมใสถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์เป็นสรณะ มีผลมากกว่า ทานที่บุคคลสร้าง วิหารถวายสงฆ์ อันมาจากจาตุรทิศ.

การที่บุคคล มีจิตเลื่อมใสสมาทานสิกขาบท คือ งดเว้นจากปาณาติบาต ฯลฯ จากการดื่มน้ำเมา คือสุรา และเมรัยอันเป็นฐานะแห่งความประมาท มีผลมากกว่า การที่บุคคลมีจิตเลื่อมใสถึงพระพุทธเจ้า พระธรรมและ พระสงฆ์เป็นสรณะ.

การที่บุคคลเจริญเมตตาคิดโดยที่สุดแม้เพียงเวลา สูดดมของหอม มีผลมากกว่า การที่บุคคลมีจิตเลื่อมใส สมาทานสิกขาบท คือ งดเว้นจากปาณาติบาต ฯลฯ.

พระราชบัญญัติ ๑๒๕

และการที่บุคคลเจริญอธิษฐานสมาธิเพียงเวลา
สั้นนิ้วมือ มีผลมากกว่า การที่บุคคลเจริญเมตตาจิต
โดยที่สูดแม่เพียงเวลาสุคคมของหอม.

นวก. อ. ๒๓/๔๐๕/๒๒๔.

ทาน ที่จัดว่าเป็น มหาทาน

ภิกษุ ท. ! อริยสาวก ในภรรณินี้ ละปาณาติบาต เว้นขาดจาก ปาณาติบาต. ภิกษุ ท. ! อริยสาวก เว้นขาด จากปาณาติบาตแล้ว ย่อมชื่อว่า ให้อภัยทาน อเวรทาน อภัยปัชฌทาน แก่สัตว์ทั้งหลายมากไม่มีประมาณ; ครั้น ให้อภัยทาน อเวรทาน อภัยปัชฌทาน แก่สัตว์ทั้งหลาย มากไม่มีประมาณแล้ว ย่อมเป็นผู้ มีส่วนแห่งความไม่มีภัย ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียน อันไม่มีประมาณ. ภิกษุ ท. ! นี้ เป็นทานชั้นปฐม เป็นมหาทาน รู้จักกันว่าเป็นของเลิศ เป็นของมีมานาน เป็นของประพาศสืบกันมาแต่โบราณ ไม่ถูกทอดทิ้งเลย ไม่เคยถูกทอดทิ้งในอดีต ไม่ถูกทอดทิ้งอยู่ ในปัจจุบัน และจักไม่ถูกทอดทิ้งในอนาคต อันสมณพราหมณ์ ผู้รู้ไม่คัดค้าน. ภิกษุ ท. ! ข้อนี้เป็นทอธารแห่งบุญ เป็น ที่ไหลออกแห่งกุศล นำมาซึ่งสุข เป็นไปเพื่อยอดสุดอันดี มีสุขเป็นวิบาก เป็นไปเพื่อสวรรค์ เป็นไปเพื่อประโยชน์ เกื้อกูลเพื่อความสุขอันพึงปรารถนา นำรักใคร่ นำพอใจ.

(ในกรณีคิด ๕ อีกสี่ข้อที่เหลือ คือ การเว้นขาดจาก
อทินนาทาน, การเว้นขาดจากกาเมสุมิฉาจาร, การเว้นขาดจากมุสาวาท
และการเว้นขาดจากการดื่มน้ำเมา คือสุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่ง
ความประมาท ก็ตรัสอย่างเดียวกัน)

ภิกษุ ท. ! ทาน ๕ ประการนี้แล เป็นมทาน
รู้จักกันว่าเป็นของเลิศ เป็นของมีมานาน เป็นของ
ประพฤตีสืบกันมาแต่โบราณ ไม่ถูกทอดทิ้งเลย ไม่เคยถูก
ทอดทิ้งในอดีต ไม่ถูกทอดทิ้งอยู่ในปัจจุบัน และจักไม่ถูก
ทอดทิ้งในอนาคต อันสมณพราหมณ์ผู้รู้ไม่คัดค้าน.

“ความชรา มีอยู่ในความหนุ่ม,
ความเจ็บไข้ มีอยู่ในความไม่มีโรค,
ความตาย มีอยู่ในชีวิต”

ผู้ให้โภชนะ

ภิกษุ ท.! ทายกผู้ให้โภชนะ ชื่อว่าย่อมให้
ฐานะ ๔ ประการแก่ปฎิคาหก (ผู้รับทาน, ผู้รับของถวาย).

๔ ประการเป็นอย่างไรเล่า? คือ :-

ให้อายุ วรรณะ สุขะ พละ

ครั้นให้อายุแล้ว ย่อมเป็นผู้มีส่วนแห่งอายุอันเป็น
ทิพย์หรือเป็นของมนุษย์ ครั้นให้วรรณะแล้ว ... ครั้นให้
สุขะแล้ว ... ครั้นให้พละแล้ว ย่อมเป็นผู้มีส่วนแห่งพละ
อันเป็นทิพย์หรือเป็นของมนุษย์

ภิกษุ ท.! ทายกผู้ให้โภชนะ ชื่อว่าย่อมให้
ฐานะ ๔ ประการนี้แก่ปฎิคาหก.

ผู้ใดย่อมให้โภชนะ ตามกาลอันควร โดยเคารพแก่
ปฎิคาหกผู้สํารวมแล้ว ผู้บริโภคโภชนะที่ผู้อื่นให้เป็นอยู่
ผู้นั้นชื่อว่า ย่อมให้ฐานะ ๔ ประการ คือ อายุ วรรณะ
สุขะและพละ นรชนผู้มีปกติให้อายุ วรรณะ สุขะ พละ
ย่อมเป็นผู้มีอายุยืน มีบริวารยศ ในที่ที่ตนเกิดแล้ว.

กัลยณมิตร คือ อริยมรรค

อานนท์! ภิกษุผู้ชื่อว่า มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี ย่อมเจริญทำให้มาก ซึ่งอริยมรรคมีองค์แปด โดยอาการอย่างไรเล่า?

อานนท์! ภิกษุในศาสนานี้ ย่อมเจริญทำให้มาก ซึ่งสัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ ชนิดที่วิเวกอาศัยแล้ว ชนิดที่วิราคะอาศัยแล้ว ชนิดที่นิโรธอาศัยแล้ว ชนิดที่น้อมไปรอบเพื่อการสลัดคืน.

อานนท์! อย่างนี้แล ชื่อว่าภิกษุผู้มีมิตรดี สหายดี เพื่อนดี เจริญทำให้มาก ซึ่งอริยมรรคมีองค์แปด.

อานนท์! ข้อนั้นเธอพึงทราบด้วยปริยาย อันนี้เกิด คือว่า

พรหมจรรย์นี้ทั้งหมดนั้นเกี่ยว ได้แก่

ความเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี, ดังนี้.

อานนท้ ! จริงทีเทียว, สัตว์ท้ทั้งหลาย ผู้มีความเกิด
เป็นธรรมดา ใต้อาศัยกัลยาณมิตรของเราแล้ว ย่อมพ้น
หมดจากชาติ, ผู้มีความแก่ชรา ความเจ็บป่วย ความตาย
ความโสภ ความคร่ำครวญ ความทุกข์กาย ความทุกข์ใจ
ความแห่งผากใจ เป็นธรรมดา

ครั้นใต้อาศัย กัลยาณมิตรของเรา แล้ว ย่อม
หลุดพ้นหมดจากชาติ ความแก่ชรา ความเจ็บป่วย
ความตาย ความโสภ ความคร่ำครวญ ทุกข์กาย ทุกข์ใจ
ความแห่งผากใจ.

อานนท้ ! ข้อนั้น เธอพึงทราบโดยปริยาย
อันนี้เกิด คีอว่า

พรหมจรรย์นี้ทั้งหมดนั้นเทียวได้แก่
ความเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี, ดังนี้.

“ในธรรมวินัยนี้,
เธอผู้ใดเป็นผู้ไม่ประมาทแล้ว
จักละชาติสงสาร
ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้...
พวกเธอจงเป็นผู้ไม่ประมาท
มีสติ มีศีลเป็นอย่างดี
มีความดำริอันตั้งไว้แล้วด้วยดี
ตามรักษาซึ่งจิตของตนเถิด”

สังสารวัฏไม่ปรากฏที่สุดแก่ สัตว์ผู้มีวิชา

ภิกษุ ท. ! กัปหนึ่งนานแล มิใช่ง่ายที่จะนับกัป
นั้นว่าเท่านี้ปี เท่านี้ร้อยปี เท่านี้พันปี หรือว่าเท่านี้แสนปีฯ

ภิกษุ ท. ! เหมือนอย่างว่า ภูเขาหินลูกใหญ่
ยาวโยชน์หนึ่ง กว้างโยชน์หนึ่ง สูงโยชน์หนึ่ง ไม่มีช่อง
ไม่มีโพรง เป็นแท่งทึบ บุรุษพึงเอาผ้าแคว้นกาสิมาแล้ว
ปิดภูเขาขึ้น ๑๐๐ ปีต่อครั้ง ภูเขาหินลูกใหญ่นั้น พึงถึง
การหมดไปสิ้นไป เพราะความพยายามนี้ ยังเร็วกว่าแล
ส่วนกัปหนึ่งยังไม่ถึงการหมดไปสิ้นไป กัปนานอย่างนี้ แล.

บรรดากัปที่นานอย่างนี้พวกเธอท่องเที่ยวไปแล้ว
มิใช่หนึ่งกัป มิใช่ร้อยกัป มิใช่พันกัป มิใช่แสนกัป.

ข้อนั้นเพราะเหตุไร ?

เพราะว่าสังสารนี้กำหนดที่สุดเบื้องต้น เบื้องปลาย
ไม่ได้ เมื่อเหล่าสัตว์ผู้มีวิชาเป็นที่ทางกัน มีตัณหา
เป็นเครื่องประกอบไว้ ท่องเที่ยวไปมาอยู่ที่สุดเบื้องต้น
ย่อมไม่ปรากฏ.

๑๓๘ พุทธวจน ฉบับ ๗

ภิกษุ ท. ! ก็เหตุเพียงเท่านี้ พอทีเดียว เพื่อจะ
เบื้อหน่ายในสังขารทั้งปวง พอเพื่อจะคลายกำหนด
พอเพื่อจะหลุดพ้น ดังนี้.

นิทาน. ตี. ๑๖/๒๑๕/๔๒๕-๓๐.

น้ำตาที่เราได้ร้องไห้มาแล้วทั้งหมด

ภิกษุ ท. ! ถูกละ ๆ พวกเธอทราบธรรมที่เราแสดงแล้วอย่างนี้ ถูกแล้ว น้ำตาที่หลังไหลออกของพวกเธอ ผู้ท่องเที่ยวไปมา คร่ำครวญร้องไห้อยู่ เพราะประสบสิ่งที่ไม่พอใจ เพราะพลัดพรากจากสิ่งที่พอใจ โดยกาลนาน นี้แหละ มากกว่า ส่วนน้ำในมหาสมุทรทั้ง ๔ ไม่มากกว่าเลย.

พวกเธอได้ประสบมรณกรรมของมารดาตลอดกาลนาน น้ำตาที่หลังไหลออกของเธอเหล่านั้น ผู้ประสบมรณกรรมของมารดา คร่ำครวญร้องไห้อยู่ เพราะประสบสิ่งที่ไม่พอใจ เพราะพลัดพรากจากสิ่งที่พอใจ นั้นแหละ มากกว่า ส่วนน้ำในมหาสมุทรทั้ง ๔ ไม่มากกว่าเลย.

พวกเธอได้ประสบมรณกรรมของบิดา... ของพี่ชายน้องชาย พี่สาวน้องสาว... ของบุตร... ของธิดา... ได้ประสบความเสื่อมแห่งญาติ... ได้ประสบความเสื่อมแห่งภคชะ... ได้ประสบความเสื่อมเพราะโรค ตลอดกาลนาน น้ำตาที่หลังไหลออกของเธอเหล่านั้น ผู้ประสบ

ความเสื่อม เพราะโรค คร่ำครวญร้องไห้อยู่ เพราะประสบ
สิ่งที่ไม่พอใจ เพราะพลัดพรากจากสิ่งที่พอใจ นั่นแหละ
มากกว่า ส่วนน้ำในมหาสมุทรทั้ง ๔ ไม่มากกว่าเลย.

ข้อนั้นเพราะเหตุไร ?

เพราะเหตุว่าสงสารนี้กำหนดที่สุด เบื้องต้น
เบื้องปลายไม่ได้ เมื่อเหล่าสัตว์ผู้มีวิชาเป็นที่กางกั้น
มีค้นหาเป็นเครื่องประกอบไว้ ท่องเที่ยวไปมาอยู่
ที่สุดเบื้องต้นย่อมไม่ปรากฏ.

ภิกษุ ท. ! ด้วยเหตุเพียงเท่านั้น ก็พอแล้วเพื่อจะ
เบื่อหน่ายในสังขารทั้งปวง พอแล้วเพื่อจะคลายกำหนด
พอแล้วเพื่อจะหลุดพ้น ดังนี้.

สุข ทุกข์ ที่เราได้ประสบมาแล้ว ทุก ๆ รูปแบบ

ภิกษุ ท.! สงสารนี้กำหนดที่สุด เบื้องต้น
เบื้องปลายไม่ได้ เมื่อเหล่าสัตว์ผู้มีวิชาเป็นที่กังกัน
มีค้นหาเป็นเครื่องผูกพัน ท่องเที่ยวไปมาอยู่ ที่สุดเบื้องต้น
ย่อมไม่ปรากฏ

เธอทั้งหลายเห็นทุกตบรูษ ผู้มีมือและเท้าไม่
สมประกอบ หรือ เห็นบุคคลผู้เพียบพร้อมด้วยความสุข
มีบริวารคอยรับใช้ ฟังลงสันนิษฐานในบุคคลนี้ว่า เรา
ทั้งหลายก็เคยเสวยทุกข์หรือเสวยสุข เห็นปานนี้มาแล้ว
โดยกาลนานนี้.

.....สัตว์ที่ไม่เคยเกิดเป็นมารดา, สัตว์ที่ไม่เคยเกิด
เป็นบิดา, สัตว์ที่ไม่เคยเกิดเป็นพี่ชายน้องชาย, สัตว์ที่ไม่
เคยเกิดเป็นพี่หญิงน้องหญิง, สัตว์ที่ไม่เคยเกิดเป็นบุตร,
สัตว์ที่ไม่เคยเกิดเป็นธิดา โดยกาลนานนี้ มิใช่หาได้ง่ายเลย.

ข้อนั้นเพราะเหตุไรเล่า ?

เพราะเหตุว่า สงสารนี้กำหนดที่สุด เบื้องต้น
เบื้องปลายไม่ได้ เมื่อเหล่าสัตว์ผู้มีวิชาเป็นที่ก้ำกั้น
มีค้นหาเป็นเครื่องผูกพัน ท่องเที่ยวไปมาอยู่ ที่สุด
เบื้องต้นย่อมไม่ปรากฏ.

ด้วยเหตุเพียงเท่านี้

ก็พอแล้วเพื่อจะเบือนหน้าในสังขารทั้งปวง

พอแล้วเพื่อจะคลายกำหนด

พอแล้วเพื่อจะหลุดพ้น ดังนี้.

ที่รักที่เจริญใจในโลก

ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เป็นที่รักที่เจริญใจใน
โลก.

ตัณหา เมื่อจะเกิด ย่อมเกิดที่นี่ เมื่อจะตั้งอยู่
ย่อมตั้งอยู่ในที่นี่.

ตัณหา เมื่อบุคคลจะละ ย่อมละเสียได้ในที่นี่
เมื่อจะดับ ย่อมดับในที่นี่.

รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์
สิ่งที่ทำหน้าที่รู้ (วิญญาณ) ทางตา สิ่งที่ทำหน้าที่รู้ทางหู...
ทางจมูก...ทางลิ้น...ทางกาย...ทางใจ.

ผัสสะทางตา ผัสสะทางหู ผัสสะทางจมูก
ผัสสะทางลิ้น ผัสสะทางกาย ผัสสะทางใจ.

เวทนาจากผัสสะทางตา เวทนาจากผัสสะทางหู...
ทางจมูก...ทางลิ้น...ทางกาย...ทางใจ.

การหมายรู้ (สัญญา) เกี่ยวกับรูป การหมายรู้
เกี่ยวกับเสียง...กลิ่น...รส...กายสัมผัส...ธรรมารมณ์.

เจตนาในการหมายรู้ (สัญญาเจตนา) เกี่ยวกับรูป...
เกี่ยวกับเสียง...กลิ่น...รส...กายสัมผัส...ธรรมารมณ์.

การตริก (วิตก) ที่เป็นไปทางรูป การตริกที่
เป็นไปทางเสียง...กลิ่น...รส...กายสัมผัส...ธรรมารมณ์.

การตรอง (วิจาร์) ที่เป็นไปทางรูป การตรองที่
เป็นไปทางเสียง...กลิ่น...รส...กายสัมผัส...ธรรมารมณ์.

ค้นหาในรูป ค้นหาในเสียง ค้นหาในกลิ่น
ค้นหาในรส ค้นหาในกายสัมผัส ค้นหาในธรรมารมณ์.

(แต่ตัวอย่าง ๆ เหล่านี้)

เป็นที่รักที่เจริญใจในโลก.

ค้นหา เมื่อจะเกิด ย่อมเกิดในที่นี้

เมื่อจะตั้งอยู่ ย่อมตั้งอยู่ในที่นี่.

ค้นหา เมื่อบุคคลจะละ ย่อมละเสียได้ในที่นี่

เมื่อจะดับ ย่อมดับในที่นี้.

สัมมากัมมันตะ เป็นไฉน?

การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ งดเว้นจากการถือเอา
สิ่งของที่เขามิได้ให้ งดเว้นจากการประพฤติดิคนิกาม.

สัมมาอาชีวะ เป็นไฉน?

อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ละการเลี้ยงชีพที่ผิดเสีย
สำเร็จการเลี้ยงชีพด้วยการเลี้ยงชีพที่ชอบ.

สัมมาวายามะ เป็นไฉน?

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เกิดฉันทะ พยายาม ปราปรก
ความเพียร ประคองจิตไว้ ตั้งจิตไว้

เพื่อ มิให้ อกุศลธรรมอันลามกที่ยังไม่เกิด
บังเกิดขึ้น

เพื่อ ละ อกุศลธรรมอันลามกที่บังเกิดขึ้นแล้ว

เพื่อ ให้ กุศลธรรมที่ยังไม่เกิด บังเกิดขึ้น

เพื่อ ความตั้งอยู่ ไม่เดือนหาย เจริญยิ่งไพบุลย์ มี
ขึ้น เต็มเปี่ยมแห่งกุศลธรรมที่บังเกิดขึ้นแล้ว.

สัมมาสติ เป็นไฉน?

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ พิจารณาเห็นกายในกายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกเสียได้.

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาอยู่มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกเสียได้.

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ พิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌา และโทมนัสในโลกเสียได้.

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ พิจารณาเห็นธรรมในธรรมอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกเสียได้.

สัมมาสมาธิ เป็นไฉน?

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ สงัดจากกาม สงัดจากอกุศลธรรม บรรลุ ปฐมฌาน มีวิตก มีวิจาร มีปีติและสุขเกิดแต่วิเวกอยู่

เธอบรรลु ทุติยฌาน มีความผ่องใสแห่งจิต
ในภายใน เป็นธรรมชาติยิ่งขึ้น เพราะวิตกวิจารณ์สงบไป
ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์ มีปีติและสุขอันเกิดแต่สมาธิอยู่

เธอมีอุเบกขา มีสติ มีสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วย
กาย เพราะปีติสิ้นไปบรรลุ ตติยฌาน ที่พระอรหิยะ
ทั้งหลายสรรเสริญว่า ผู้ได้ฌานนี้ เป็นผู้ที่มีอุเบกขา มีสติอยู่
เป็นสุข

เธอบรรลุ จตุตถฌาน ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข
เพราะละสุขละทุกข์ และดับโสมนัสโทมนัสก่อนๆได้ มี
อุเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธิ์อยู่.

กายเป็นเพียงเครื่องระลึกให้จิตตั้งมั่น

...ภิกษุเมื่อเดิน ก็รู้ชัดว่าเราเดิน เมื่อยืน ก็รู้ชัดว่าเราขึ้น เมื่อนั่ง ก็รู้ชัดว่าเรานั่ง เมื่อนอนก็รู้ชัดว่าเรานอน หรือ เธอตั้งกายไว้ด้วยอาการอย่างใด ๆ ก็รู้ชัดอาการอย่างนั้น ๆ

...ภิกษุย่อมพิจารณา เห็นกายในกาย ภายในบ้าง
พิจารณา เห็นกายในกาย ภายนอกบ้าง
พิจารณา เห็นกายในกาย ทั้งภายใน ทั้งภายนอกบ้าง
พิจารณา เห็นธรรม คือ ความเกิดขึ้นในกายบ้าง
พิจารณา เห็นธรรม คือ ความเสื่อมในกายบ้าง
พิจารณา เห็นธรรม คือ ทั้งความเกิดขึ้น ทั้งความเสื่อม
ในกายบ้าง

...สติของเธอที่ตั้งมั่นอยู่ว่า กายมีอยู่ ก็เพียง
สักว่าความรู้ เพียงสักว่าอาศัยระลึกเท่านั้น เธอเป็นผู้อัน
ค้นหาและทักขณินไม่อาศัยอยู่แล้วและไม่ถือมั่นอะไร ๆ ในโลก.

ฆราวาสชั้นเลิศ

คหบดี ! ...กาม โภคิ (ฆราวาส) ผู้ใด

(๑) แสวงหาโภคทรัพย์โดยธรรม โดยไม่เครียดครัด
(เกินไป จนทรมาณตน) ....

(๒) ทำตนให้เป็นสุข ให้ผู้อื่น...,

(๓) แบ่งปัน โภคทรัพย์บำเพ็ญบุญ...,

(๔) ไม่กำหนด ไม่มัวเมา ไม่คุ้มหลง

มีปกติเห็นโทษ มีปัญญาเป็นเครื่องสกัดออก
บริโภค โภคทรัพย์เหล่านั้นอยู่...;

คหบดี ! กาม โภคิจำพวกนี้ เป็นกาม โภคิชั้นเลิศ ชั้นประเสริฐ
ชั้นหัวหน้า ชั้นสูงสุด ชั้นบวร กว่ากาม โภคิทั้งหลาย, เปรียบเสมือน
นมสดเกิดจากแม่โค นมส้มเกิดจากนมสด เนยข้นเกิดจากนมส้ม
เนยใสเกิดจากเนยข้น หัวเนยใสเกิดจากเนยใส; หัวเนยใสปรากฏว่าเล็ก
กว่าบรรดารสอันเกิดจากโคทั้งหลายเหล่านั้น..., ฉะนั้น

ทสก. อ. ๒๔/๑๕๔/๕๑.

สื่อธรรมะนี้ จัดทำเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาสู่สาธารณชนเป็นธรรมทาน

ลิขสิทธิ์ในต้นฉบับนี้ได้รับการสงวนไว้ ไม่สงวนสิทธิ์ในการ
จัดทำจากต้นฉบับเพื่อเผยแพร่ในทุกกรณี ในการจัดทำหรือ
เผยแพร่ โปรดใช้ความละเอียดรอบคอบ เพื่อรักษาความถูกต้อง
ของข้อมูล ขอคำปรึกษาด้านข้อมูลในการจัดทำเพื่อความสะดวก
และประหยัด ติดต่อได้ที่ คุณศรชา โทร.๐๘๑-๕๑๓-๑๖๑๑ หรือ
คุณอารีวรรณ โทร.๐๘๕-๐๕๘-๖๘๘๘

